

## บทที่ 2

### เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอ่านจับใจความภาษาไทย และความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ พร้อมทั้งรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ โดยจะนำเสนอตามลำดับ ต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน และการอ่านจับใจความ
  - 1.1 ความหมายของการอ่าน และการอ่านจับใจความ
  - 1.2 ความสำคัญของการสอนอ่านจับใจความ
  - 1.3 หลักการสอนอ่านจับใจความ
  - 1.4 ความสนใจในการอ่าน
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.3 ความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.4 การวัดความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
  - 2.5 ประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ
  - 3.1 ความเป็นมาและความหมายของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ
  - 3.2 ความมุ่งหมายของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ
  - 3.3 ประโยชน์ของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ
  - 3.4 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ
4. การจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
  - 4.1 ลักษณะของการเรียนภาษาไทย
  - 4.2 ความสำคัญของภาษาไทย
  - 4.3 หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2
  - 4.4 เกณฑ์การวัดประเมินผลด้านการอ่าน ของหลักสูตรสถานศึกษา
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านจับใจความ

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบ

## เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน และการอ่านจับใจความ

### 1. ความหมายของการอ่านและการอ่านจับใจความ

#### 1.1 ความหมายของการอ่าน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546 : 13) ได้ให้ความหมายของคำว่า “อ่าน” ไว้ว่า ความหมายที่ 1 ว่าตามตัวหนังสือ ถ้าออกเสียงด้วยเรียกว่าอ่านออกเสียง ถ้าไม่ต้องออกเสียง เรียกว่าอ่านในใจ ความหมายที่ 2 สังเกตหรือพิจารณาดูให้เข้าใจ เช่นอ่านสีหน้า อ่านริมฝีปาก อ่านในใจ ความหมายที่ 3 ดีความ เช่น อ่านรหัส อ่านลายแทง

การอ่านเป็นทักษะการเรียนรู้ทางภาษาที่ต้องอาศัยกระบวนการของความคิดและความเข้าใจในสิ่งที่ อ่าน ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาประสบการณ์ต่าง ๆ ได้ซึ่งมีนักการศึกษาได้กล่าวถึงความหมายของการอ่านไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

สันทิต ตั้งทวี (2529 :11)ได้ให้ความหมายของการอ่านว่าหมายถึง ความสามารถในการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำ และความคิดแล้วนำความคิดนั้น ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

พะยอม ธรรมบุตร (2536 : 121) ได้สรุปความหมายของการอ่านไว้ว่าเป็นการสื่อสารระหว่างผู้เขียนและผู้อ่าน ซึ่งผู้อ่านต้องแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นความคิดแล้วนำความคิดนั้น ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ นั่นคือการอ่านเป็นการสื่อความหมายที่จะถ่ายทอดความคิด และความรู้จากผู้เขียนคือผู้ส่งถึงผู้อ่านซึ่ง แฮริส และสมิธ(Harris and Smith. 1976 : 59) ได้กล่าวว่า การอ่านนั้นผู้อ่านต้องมีความเข้าใจในภาษาสามารถจับใจความสำคัญและรายละเอียดปลีกย่อยได้

วรรณิ โสมประยูร (2537 : 11) ได้ให้ความหมายของการอ่านว่า การอ่านเป็นกระบวนการมองที่ต้องใช้สายตาสัมผัสตัวอักษรหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ รับรู้และเข้าใจความหมายของคำหรือสัญลักษณ์แปลออกมาเป็นความหมายที่ใช้สื่อความคิด และความรู้ระหว่างผู้เขียนกับผู้อ่านให้เข้าใจตรงกันและผู้อ่านสามารถเอาความหมายนั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ได้

กองทัพ เกลือบพณิชกุล (2542 : 81 - 82) กล่าวถึงความหมายของการอ่านว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสาร โดยผู้อ่านใช้ประสาทสัมผัสรับตัวอักษรหรือสัญลักษณ์ผ่านกระบวนการทางความคิดเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องรานั้น แล้วตีความหมายออกมาทั้งความหมาย



ตรงและความหมายแฝงอย่างถูกต้องและตรงตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียน แล้วยังสามารถสรุปความหมาย แนวความคิดได้ตามขั้นตอนโดยใช้สมรรถภาพของการอ่านตามลำดับ จนสามารถนำความหมายมาประยุกต์ใช้ วิเคราะห์หรือประเมินคุณค่างานเขียนได้โดยอาศัยความรู้หรือประสบการณ์เดิมเป็นพื้นฐาน

โกชัย สาริกบุตร (2547 : 3) ได้ให้ความหมายของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นพฤติกรรมทางการใช้ภาษาที่มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นพิเศษไม่เหมือนกับการฟัง การพูด การเขียน การอ่านหมายถึงการแปลความหมายของตัวอักษรออกมาเป็นถ้อยคำและความคิด แล้วนำความคิดไปใช้ให้เป็นประโยชน์ ตัวอักษรเป็นเพียงเครื่องหมายแทนคำพูด และคำพูดก็เป็นเพียงเสียงที่ใช้แทนของจริงอีกทอดหนึ่ง เพราะฉะนั้นหัวใจของการอ่านจึงอยู่ที่การเข้าใจความหมายของคำที่ปรากฏในข้อความนั้น ๆ

จากการให้ความหมายด้านการอ่านของนักการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว ผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า การอ่าน หมายถึง การว่าตามตัวหนังสือ การรับรู้เรื่องราวการออกเสียงตามตัวหนังสือสังเกต หรือพิจารณาเพื่อให้เข้าใจและคิดในเรื่องที่อ่าน โดยใช้ประสาทสัมผัสทางตารับภาพผ่านการคิดทำความเข้าใจตีความออกมาตามประเด็นที่ผู้เขียน เขียนและสรุปความ เป็นการสื่อสาร สื่อความคิดของผู้เขียน ไปยังผู้อ่าน เพื่อทำความเข้าใจความหมายของสิ่งที่อ่านและสามารถนำสาระจากการอ่านไปสู่การคิด แยกแยะตีความ ตัดสินใจโดยอาศัยประสบการณ์ และความรู้เดิมของผู้อ่านมาผสมผสานผ่านกระบวนการคิด ทำความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ นำไปใช้ในชีวิตได้ต่อไป

## 1.2 ความหมายการอ่านจับใจความ

การอ่านจับใจความ เป็นทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของการอ่าน เพื่อให้เข้าใจเนื้อเรื่อง และนำสาระจากเรื่องที่อ่าน มาปรับใช้ในชีวิต ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงความหมายของการอ่านจับใจความสำคัญไว้ พอสรุปได้ดังนี้

บันลือ พลฤษะวัน (2530 : 29 - 35) กล่าวว่า การอ่านจับใจความเป็นการอ่านเพื่อทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง เป็นการอ่านเพื่อต้องการทราบว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร มีความสำคัญตรงไหน และหมายความว่าอย่างไร

สายสุนีย์ สกกุลแก้ว (2534 : 24) ได้ให้ความหมายว่า การอ่านจับใจความเป็นความสามารถของผู้อ่านที่จับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน ได้ถูกต้อง ตลอดจนการวินิจฉัยคุณค่าสิ่งที่ตนอ่านได้อย่างมีเหตุผล

อรุณี สานเสมา (2536 : 18) ให้ความหมายไว้ว่า การอ่านจับใจความ คือ การทำความเข้าใจเนื้อเรื่องหรือข้อความที่อ่านจับใจความ สาระสำคัญ แปลความ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดความรู้ 2555	
วันที่.....	.....
เลขทะเบียน.....	247768.....
เลขเรียกหนังสือ.....	.....

รัชนิวรรณ สวงโท (2539 : 19) ได้ให้ความหมายไว้ว่าการอ่านจับใจความ คือ การทำความเข้าใจประเด็นของเรื่อง หรือข้อความที่อ่านแล้วสามารถจับใจความสำคัญ แปลความของสิ่งที่อ่าน และเข้าใจจุดหมายสำคัญของเรื่องนั้น ๆ

ผกาศรี เย็นบุตร (2542 : 137) ว่าการอ่านจับใจความ หมายถึงการอ่านเพื่อเก็บสาระสำคัญของเรื่องที่อ่าน เช่น เก็บจุดมุ่งหมายสำคัญของเรื่อง เก็บเนื้อเรื่อง เก็บแนวคิด หรือทัศนคติของผู้เขียน เก็บข้อเท็จจริงหรือความรู้สึก อารมณ์ของผู้เขียนเป็นต้น สาระสำคัญต่าง ๆ นี้ บางครั้งผู้อ่านก็สามารถจะเห็นได้ชัดเจนเพราะผู้เขียนบอกออกมาตรง ๆ แต่บางครั้งผู้อ่านก็จะต้องใช้ความสามารถในการอ่านเชิงตีความ หรือการใช้วิจารณญาณตลอดจนประสบการณ์ช่วยด้วย จึงจะค้นพบเพราะผู้เขียนไม่ได้บอกมาตรง ๆ การจับใจความผู้อ่านต้องบอกได้ว่า ประโยคใจความสำคัญ (topic sentence) อยู่ที่ใด บอกใจความสำคัญ (main idea) ได้ และรู้จักพดความ (details) ในย่อหน้าได้

พรทิพย์ ศรีสกุลวงษ์ (2544 : 51) กล่าวว่า การอ่านจับใจความหมายถึง การอ่านเรื่อง หรือข้อความ แล้วสามารถทำความเข้าใจเนื้อเรื่องได้ บอกสาระสำคัญของเรื่องและจุดมุ่งหมายของเรื่อง สามารถย่อเรื่อง และตั้งชื่อเรื่อง รวมทั้งแสดงความคิดเห็นต่อเรื่องที่อ่านได้อย่างมีเหตุผล

นภวรรณ เกตุกำจร (2545 : 19) ได้สรุปความหมายของการอ่านจับใจความว่า การอ่านจับใจความ หมายถึง การทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง หรือข้อความที่อ่าน เพื่อต้องการทราบว่า เรื่องนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร มีความสำคัญตรงไหน และหมายความว่าอย่างไรจึงเห็นว่าการอ่านจับใจความสำคัญ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความเข้าใจในเรื่องที่อ่าน ค้นหาสาระสำคัญหรือประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่าน

สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์ (2545 : 88) ให้ความหมายว่า การอ่านจับใจความหมายถึง กระบวนการทำความเข้าใจความหมายของคำ กลุ่มคำ ประโยค และข้อความสำคัญ ตลอดจนแนวคิดของเรื่อง

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการอ่านจับใจความ หมายถึง การอ่านที่มุ่งค้นหาสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านแล้วสามารถเข้าใจความหมาย สรุปสาระสำคัญของเรื่องที่อ่านและตอบคำถามได้ว่าข้อความที่อ่านนั้นกล่าวถึงเรื่องอะไร โดยวัตถุประสงค์การอ่านครั้งนี้สรุปใจความสำคัญจากเรื่อง ที่อ่าน แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านบอกข้อคิดและประโยชน์จากเรื่องที่อ่านได้

## 2. ความสำคัญของการสอนอ่านจับใจความ

ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้เน้นเรื่องการสอนอ่านจับใจความ เป็นอย่างมาก เพราะการอ่านเป็นฐานความรู้ที่สำคัญนำไปสู่การคิด และการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นกระบวนการแก่นักเรียนมีพื้นฐานและทักษะในการอ่านจับใจความที่ดีแล้วนักเรียนสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาแขนงอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ผกาศรี เย็นบุตรและคณะ (2526 : 26) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการสอนอ่านจับใจความไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

1. ทำให้คนมีความฉลาดรอบรู้ และเป็นนักปราชญ์ได้ในอนาคต เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความพร้อม พัฒนานิสัยและทักษะความรู้ให้ผู้เรียนทุกคน
2. เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการอ่านหนังสือทุกประเภทและยังเป็นพื้นฐานในการอ่าน เพื่อแสดงความคิดเห็น เพื่อตีความหรือวิจารณ์
3. ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวที่ผู้เขียนประสงค์ให้ผู้อ่านทราบ ซึ่งถ้าขาดทักษะนี้ย่อมทำให้ประสบความล้มเหลวในการอ่านอย่างแน่นอน

สุจริต เพียรชอบ (2533 : 45) กล่าวถึงความสำคัญในการอ่านจับใจความว่า ถ้านักเรียนมีทักษะในการอ่านอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนก็จะเป็นผู้รอบรู้ สามารถแสวงหาความรู้จากการอ่านได้อย่างมากมาย สามารถนำเอาความรู้ที่ได้จากการอ่าน ไปใช้ในการพูดและ เขียนได้

สมบัติ มหเรศ (2533 : 68 - 69) ได้เสนอความสำคัญของการสอนอ่านจับใจความไว้ว่าการอ่านจับใจความย่อมทำให้คนเรามีความฉลาดรอบรู้ และเป็นนักปราชญ์ได้ในอนาคต ดังนั้นต้องให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการอ่านจับใจความ ว่าการอ่านจับใจความ เป็นเครื่องมือในการพัฒนาความพร้อม พัฒนานิสัย และพัฒนาทักษะความรู้ให้ผู้เรียนทุกคน

จากความสำคัญของการสอนอ่านจับใจความที่นักการศึกษาได้กล่าวไว้ข้างต้นจะเห็นว่าการอ่านจับใจความเป็นการอ่านที่คนเราใช้กันมากในชีวิตประจำวัน อาจกล่าวได้ว่า การอ่านจับใจความจะช่วยให้ผู้อ่านอ่านหนังสือได้รวดเร็ว เข้าใจเรื่องราวและความหมายของเรื่องที่ผู้เขียนต้องให้ผู้อ่านทราบ ถ้าผู้อ่านมีความสามารถในการอ่านจับใจความแล้วจะเข้าใจความหมายและเรื่องที่อ่านได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ดังนั้นผู้อ่านจะต้องฝึกฝนให้สามารถจับใจความได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการอ่านมากที่สุด

## 3. หลักการสอนอ่านจับใจความ

มีนักการศึกษาได้เสนอแนะการสอนอ่านจับใจความ เพื่อพัฒนาทักษะการอ่าน ดังนี้

บันลือ พฤษะวัน (2530 : 146) ได้กล่าวถึง การอ่านจับใจความว่าเป็นการอ่านเพื่อต้องการทราบว่าเรื่องนั้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร และหมายความว่าอย่างไรซึ่งขั้นตอนการสอนอ่านจับใจความสำคัญ มีดังนี้

1. อ่านเรื่องราวผ่าน ๆ เพื่อให้รู้ว่าเรื่องนั้นว่าด้วยเรื่องอะไร จุดใด ตอนใดเป็นตอนสำคัญของเรื่อง
2. อ่านซ้ำตอนที่ไม่เข้าใจ และตรวจสอบความสำคัญของเรื่องด้วยตนเอง
3. ตอบคำถามสั้น ๆ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร หรือทำบันทึกเพื่อทดสอบความเข้าใจของตนเอง เรียบเรียง ใจความของเรื่องด้วยตนเอง
4. สอนคำที่ควรศึกษา หรือคำที่มีความหมายพิเศษก่อน เพื่อให้ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับการตีความและจับใจความสำคัญ
5. ตั้งคำถามเพื่อค้นหาคำตอบ เพื่อให้นักเรียนรู้จุดประสงค์ก่อนอ่าน
6. สรุปโครงเรื่องให้ฟังก่อนอ่าน
7. สนทนาเกี่ยวกับภาพหรือประสบการณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่าน
8. กำหนดเวลาในการอ่านให้เหมาะสมกับจำนวนคำ และลดเวลาให้น้อยลงทีละน้อย
9. ควรแนะนำให้รู้ว่าข้อความสำคัญ หรือใจความสำคัญของแต่ละย่อหน้าจะอยู่ที่ตอนต้น ๆ ของย่อหน้าตอนท้ายของย่อหน้าหรือจะอยู่ตอนสุดท้ายของเรื่อง ถ้าเป็นบทสนทนาหรือบทร้อยกรองจะต้องอ่านเพื่อจับใจความตามบรรทัด
10. ควรนำเรื่องสั้น ๆ ง่าย ๆ ให้ฝึกอ่านก่อนแล้วเพิ่มความยาวขึ้นตามลำดับ
11. ให้ปฏิบัติกิจกรรมต่อเนื่องหลังการอ่านเช่น ตอบคำถามสรุปเรื่องเพื่อทดสอบความเข้าใจ

12. หลังการอ่านในใจแล้วให้อ่านออกเสียงอีกโดยเฉพาะเนื้อเรื่อง

ทัศนีย์ สุภมณี (2533 : 89) กล่าวถึง หลักการสอนอ่านเพื่อจับใจความ ซึ่งสอดคล้องกับกรมวิชาการ (2533 : 49 - 50) ว่าพื้นฐานของความเข้าใจในการอ่านจะเริ่มจากส่วนย่อยไปจนถึงความเข้าใจในส่วนรวม เป็นการอ่านในใจโดยมุ่งแต่เนื้อเรื่องไม่ต้องพะวงกับ การออกเสียง ซึ่งผู้อ่านที่มีความเข้าใจในการอ่านในสิ่งที่ตนเองต้องอ่าน จะมีลักษณะ ดังนี้

1. อธิบายคำบางคำที่มีความหมายพิเศษ หรือคำที่ควรทราบก่อนเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาในการเข้าใจ ความหมายในขณะที่อ่านจับใจความสำคัญให้นักเรียนรู้จุดมุ่งหมาย
2. ให้นักเรียนรู้จุดมุ่งหมายในการอ่าน หรืออาจมีการตั้งคำถาม เพื่อค้นหาคำตอบจะช่วยให้ นักเรียนอ่านจับใจความ ได้ในขณะที่อ่านจับใจความสำคัญ

3. มีการสนทนาเกี่ยวกับเค้าโครงเรื่องที่จะอ่านก่อน หรือสนทนาเกี่ยวกับภาพหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องที่จะอ่าน

4. กำหนดเนื้อหาและเวลาที่ให้อ่านได้อย่างเหมาะสมกับระดับวัย และความสามารถ

5. ควรมีกิจกรรมต่อเนื่องหลังจากการอ่าน เช่น ให้ตอบคำถามหรือให้เขียนสรุปเรื่องราวเพื่อทดสอบความเข้าใจ หรืออาจให้อ่านออกเสียงซ้ำในเนื้อหานั้นอีกครั้งก็ได้

สายสุณี สกกุลแก้ว (2534 : 2) ได้ให้หลักการสอนอ่านจับใจความไว้ว่า การสอนอ่านในแต่ละครั้ง ครูควรให้นักเรียนรู้จักมุ่งหมายของการสอนว่าต้องการอะไรจากเรื่องที่อ่านเพื่อจะได้นำไปสู่จุดหมายนั้นได้เร็วขึ้นแล้วจึงอ่านข้อความให้จบอย่างคร่าว ๆ เพื่อจะได้รู้ว่าเรื่องที่อ่านเกี่ยวข้องกับเรื่องใดถ้าเป็นหนังสือทั้งเล่มควรอ่านที่สารบัญก่อนขึ้นตอนต่อไปอ่านโดยละเอียดให้ตลอดเรื่องในขณะที่อ่านพยายามตั้งคำถามในใจว่าเรื่องที่อ่านเป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร เกิดขึ้นที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร ผู้แต่งมีจุดมุ่งหมายอะไร สิ่งที่สำคัญควรฝึกอ่านจับใจความสำคัญอยู่เสมอ จึงจะช่วยให้อ่านหนังสือได้เร็ว และจับใจความได้

รัชณี ศรีไพรวรรณ (2537 : 1045) ได้เสนอแนะการสอนอ่านจับใจความว่า เรื่องที่จะนำมาให้นักเรียนฝึกอ่านจับใจความ ควรเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับระดับชั้นและความสามารถของนักเรียน ครูควรแนะนำให้นักเรียนรู้ว่าใจความสำคัญของเรื่องมักอยู่บรรทัดแรก ๆ หรืออยู่ในตอนสรุปท้ายเรื่อง ตั้งคำถามเป็นตอน ๆ ให้นักเรียนอ่านข้อความเพื่อหาคำตอบ ฝึกให้เล่าเรื่องให้สรุปความว่าในเนื้อเรื่องกล่าวถึงใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ทำไมและเกิดผลอย่างไร

จากที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า หลักการสอนอ่านจับใจความที่จะประสบผลสำเร็จนั้น นักเรียนจะต้องรู้จักมุ่งหมายว่านักเรียนอ่านเพื่ออะไร หรือจะอ่านอะไรที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ และประการสำคัญต้องพยายามจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านให้ได้ว่าใครทำอะไร ทำไม ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร รู้แนวคิดของเรื่องว่าเป็นอย่างไร และต้องฝึกตั้งคำถามหลังการอ่านจับใจความอยู่เสมอจึงจะช่วยให้อ่านได้เร็วขึ้น และจับใจความสำคัญของเรื่องที่อ่านได้

#### 4. ความสนใจในการอ่าน

ความสนใจในการอ่านของเด็กแต่ละวัยนั้นจะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามพัฒนาการของเด็ก ดังที่ บรูเนอร์ (Bruner, 1966 : 380) กล่าวไว้ว่าระดับการอ่านของคนทั่ว ๆ ไปนั้นควรจะแยกออกได้ 6 ระดับ ซึ่งนำมาเปรียบเทียบกับการศึกษาของไทยได้ ดังนี้

ระดับที่หนึ่ง ระดับเตรียมการ ตั้งแต่เกิดจนถึงประถมศึกษาปีที่ 1 พฤติกรรมในการอ่านของเด็กอายุประมาณ 1 - 6 ปี มักสนใจการอ่านที่ออกมาในรูปภาพโต ๆ ชอบอ่านตามเป็นคำ ๆ และประโยคสั้น ๆ เขาจะเรียนจากรูปและจำคำบอกกล่าวเกี่ยวกับรูปภาพนั้นจากผู้ใหญ่

ระดับที่สอง ระดับเริ่มต้นการอ่าน ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 เริ่มมีการเรียนการอ่านในโรงเรียน มักจะเป็นระดับอนุบาล หรือบางคนอาจจะอยู่ประถมศึกษาปีที่ 2 ในระดับนี้เด็กเริ่มมีความพร้อมที่จะอ่านบ้างตามสิ่งที่ถูกแนะนำ ความแตกต่างในการอ่านของเด็กจะเริ่มมีขึ้นซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่บ้าน บางคนอาจเคยเห็นรูปภาพ หรือตัวหนังสือสั้น ๆ ผ่านสายตามาแล้วจากที่บ้าน ก็เท่ากับเด็กมีประสบการณ์เดิมเป็นทุนอยู่แล้วง่ายต่อการเริ่มอ่าน เช่น พ่อแม่ผู้ปกครองอาจจะเคยอ่านหรือเคยเล่าให้เด็กฟังจนเกิดความชำนาญในศัพท์ หรือคำพูดสั้น ๆ หรือเด็กบางคนก็ครอบครัวอยู่ในตัวเมือง หรือครอบครัวฐานะดี เด็กสามารถเรียนรู้จากสิ่งต่างๆในบ้าน เช่นวิทยุโทรทัศน์ก็มักจะคุ้นเคยกับคำใหม่ ๆ ได้ดี

ระดับที่สาม ระยะเริ่มแรกของการอ่านตามลำพัง ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ระยะนี้เขาเริ่มที่จะรู้จักการที่จะหาอ่านตามใจชอบ เขาเริ่มรู้คำมากขึ้น เริ่มรู้จักสนใจกับเรื่องราวของหนังสือ ฟังการบอกอย่างเป็นระเบียบ สนใจคำคล้าย ๆ กันเช่นมา พา ซึ่งจะปรากฏในหนังสือที่อ่านในภาษา เช่นคำว่า take, make ถ้ามีห้องสมุดเด็กจะเริ่มไปค้นอ่าน หาวัสดุอ่านเองตามใจชอบ

ระดับที่สี่ ระยะของการเปลี่ยน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 เด็กจะอ่านมากขึ้น เนื้อหากว้างขึ้น เรื่องที่อ่านจะยาวขึ้น เขาจะต้องการความช่วยเหลือในการอ่านถ้าเขาติดขัด เริ่มจับใจความสำคัญได้ รู้จักคำตอบสั้น ๆ ง่าย ๆ ของตัวเองจากหนังสือ รู้จักเก็บความคิดง่าย ๆ

ระยะที่ห้า ระยะกลาง หรือระยะขั้นต่ำของวุฒิภาวะ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 5 เดวิดรัสเซล (David Russell, 1965 : 35) เน้นหนักว่าลักษณะอุปนิสัยโดยทั่วไปของระดับการอ่านของเด็กวัยนี้เริ่มแสดงออกถึงการอ่านอย่างเต็มที่ เด็กเริ่มมีแวบแยกแยะอย่างเห็นได้ชัด รู้จักเก็บแนวคิดจุดสำคัญและเน้นรายละเอียดเป็นบางตอน และเริ่มเข้าใจหลักการวิจารณ์อย่างง่าย สิ่งที่สำคัญก็คือเลือกวัสดุ อุปกรณ์จะอ่าน

ระยะที่หก ระยะที่อ่านก้าวหน้า ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไป เริ่มมีวุฒิภาวะการอ่านเต็มที่ บอนด์ และทิงเกอร์ (Bond and Tinker) ได้พิจารณาถึงวุฒิภาวะที่ดีของผู้อ่านในวัยนี้ควรจะเริ่มเป็นหลัก ก็คือ ควรจะให้ได้อ่าน นวนิยาย หนังสือที่มีศัพท์แปลก ๆ การอธิบาย แนวคิด อย่างกว้างขวาง หนังสือตำรา หนังสือวิชาการทั่วไป และจัดวัสดุอุปกรณ์ในการให้ความรู้ได้เต็มที่ กว้างขวาง จะช่วยให้เด็กเริ่มอ่านวิชาการ สนใจการอ่านมากขึ้น

จวีลักษณะ บุนยะกาญจน (2547 : 75) ได้สรุปขั้นตอนพัฒนาการด้านการอ่านของเด็กไว้ดังนี้ คือ

เด็กอายุ 12 - 13 ปี สนใจอ่านหนังสือประเภทเกม หนังสือกีฬา หนังสือศาสนาและเรื่องราวเพื่อฝัน อุทิศเวลาอ่านมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (กรมวิชาการ, 2541 : 6) ได้สรุปความสนใจในการอ่านของเด็กนักเรียนระดับ

ประถมศึกษา ปีที่ 4-6 ซึ่งมีอายุระหว่าง 10-12 ปี ไว้ว่าเด็กชายชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับผจญภัย วีรสตรี หนังสือชีวประวัติ ข่าวดุสิตบ้านเมือง ทั้งเด็กหญิง เด็กชายจะเริ่มอ่าน นวนิยาย นิทาน นอกจากนั้นยังชอบอ่านหนังสือเกี่ยวกับการประดิษฐ์ของเล่นของใช้เล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งจะมีความสนใจตามความชอบที่แตกต่างกันดังที่ สรินยา ก้อนทอง (2538 : 35 อ้างถึงใน กุสุมา ภูขาว, 2548 : 13) กล่าวไว้เช่นเดียวกับรัฐจวน อินทรกำแหง ได้ประมวลความสนใจในการอ่านของนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 12 - 14 ปี ไว้สอดคล้องกันคือนักเรียนชายชอบเรื่องผจญภัย ชีวประวัติ และกีฬา นักเรียนหญิงชอบชีวิตภายในบ้านและโรงเรียนอ่านนวนิยายและบางคนเริ่มชอบเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ

สรุปได้ว่าความสนใจในการอ่านของเด็ก แต่ละช่วงวัยนั้นแตกต่างกันตามพัฒนาการของเด็กดังที่ เด็กะระหว่างอายุ 10-12 ปี ช่วงชั้นที่ 2 ประถมศึกษาปีที่ 4-6 ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงจะเริ่มสนใจอ่าน นวนิยาย นิทาน สนใจข่าว บทความ สารคดี และอ่านนิตยสาร ซึ่งในการเลือกเนื้อหาสาระ เลือกเรื่องที่จะนำมาให้นักเรียนอ่านเพื่อฝึกทักษะการอ่านจึงต้องเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับวัย และความสนใจของเด็ก ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมการอ่านตามความสนใจของเด็ก ทำให้เด็กเต็มใจที่จะอ่าน และได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง

### เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

#### 1. ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

มีนักการศึกษา นักจิตวิทยา และผู้เชี่ยวชาญด้านการคิดหลาย ๆ ท่าน ได้ให้ความหมายด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในแง่ต่าง ๆ แตกต่างกันไปบ้างตามแง่มุมในการพิจารณาของแต่ละบุคคล แต่โดยสรุปคำนิยามของแต่ละท่าน ก็จะออกมาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน แต่ไม่มีคำนิยามใดที่สามารถอธิบายความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้อย่างครอบคลุมและสมบูรณ์มากที่สุด และเมื่อพิจารณากระบวนการคิดในแต่ละครั้ง ก็มักจะพบว่าต้องประกอบด้วยสิ่งที่จะคิด วิธีการคิด และจุดมุ่งหมายของการคิดที่แตกต่างกัน ดังมีผู้นิยามไว้ ดังนี้

เพ็ญพิศุทธิ์ เนคมานุรักษ์ (2537 : 36) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การคิดที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้พิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับข้อมูลหรือสภาพการณ์ที่ปรากฏโดยอาศัยความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่สมเหตุสมผล

เมธี ปิลันธนานนท์ (2540 : 37) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ความสามารถในการคิดพิจารณาตรวจสอบข้อมูลเพื่อประเมินความเชื่อถือได้ ความถูกต้องและมีคุณค่าของข้อมูลนั้น

มลิวัลย์ สมศักดิ์ (2540 : 11) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิด ไตร่ตรองอย่างรอบคอบที่เกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัญหา ข้อโต้แย้ง หรือข้อมูลที่คลุมเครือ เพื่อตัดสินใจ และนำไปสู่ข้อสรุป เป็นข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2541 : 37) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การคิด พิจารณา ไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลเพื่อตัดสินใจว่า สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรกระทำ

ทวีพร คิชฐคำเริง (2541 : 16) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ความสามารถในการคิดประเมินความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และคุณค่าของข้อมูลที่ได้รับมา

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542 : 3) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง การไม่เห็นคล้อยตามเหตุผล หรือข้อกล่าวอ้าง แต่ท้าทายข้อกล่าวอ้าง และได้แย้งสมมุติฐานที่มีอยู่ เบื้องหลังเหตุผลที่โยงความคิดเหล่านั้น เป็นการเปิดแนวทางการคิดสู่ทางต่าง ๆ ที่แตกต่างจากการยอมรับข้อเสนอนั้น โดยเห็นว่าน่าจะมีโอกาสพิจารณาทางเลือกอื่น เหตุผลอื่น สมมุติฐานอื่นที่อาจจะแตกต่างออกไปได้

วัตสัน และเกลเซอร์ (Goodwin Watson and E.M.Glaser.1964 : 10) กล่าวถึงการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นการคิดประกอบด้วยทัศนคติ ความรู้ และทักษะ โดยที่ทัศนคติ หมายถึง ทัศนคติต่อการแสวงหาความรู้ และยอมรับการแสวงหาหลักฐานมาสนับสนุนสิ่งที่อ้างว่าเป็นจริง แล้วใช้ความรู้ด้านการอนุมาน การสรุปใจความสำคัญ และการสรุปเป็นกรณีทั่วไป โดยตัดสินใจจาก

หลักฐานอย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับหลักจิตวิทยา ตลอดจนทักษะในการใช้ ทัศนคติ และความรู้ดังกล่าวมาประเมิน และตัดสินใจความถูกต้องของข้อความ

กู๊ด (Good. 1973 : 68 - 70) ให้ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่า เป็นการคิด การประเมินอย่างรอบคอบและมีหลักการ มีหลักฐานอ้างอิง ตลอดจนพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อมูลสรุป โดยใช้กระบวนการตรรกวิทยาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

เบเยอร์ (Beyer. 1985 : 297 - 303) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นความสามารถ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ เพราะต้องอาศัยความระมัดระวัง การเข้าใจใน ความหมายการบีบคั้นและการ วิเคราะห์ข้อมูลความเชื่ออย่างเป็นปรนัย เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจคุณค่า ความรู้ ความเชื่อ ของข้อมูลนั้น

จากความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดที่ประกอบด้วยความรู้ ความคิด ทัศนคติและ ประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ ความถูกต้องและคุณค่าของข้อมูลอย่างสมเหตุสมผล ว่าสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควรกระทำเป็นการคิดที่มีจุดหมาย มีหลักการในการประเมินความน่าเชื่อถือ หรือแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

## 2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นลำดับขั้นของกระบวนการคิดอย่างมีเป้าหมาย เพื่อให้ได้ความคิดที่รอบคอบสมเหตุสมผล ผ่านการพิจารณาปัจจัยรอบด้านอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง และผ่านการพิจารณากลับกรอง ไตร่ตรองทั้งด้านคุณ - โทษ และคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งนั้นมาแล้ว มีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2545 : 302 - 303) กล่าวถึงการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าเป็นการคิดที่ประกอบด้วยองค์ประกอบที่หลากหลายที่จะนำผู้คิดไปสู่เป้าหมายเฉพาะของการคิดนั้น โดยการพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป ของกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้

1. ตั้งเป้าหมายของการคิด
2. ระบุประเด็นในการคิด
3. ประมวลข้อมูลทั้งทางด้านข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่กว้าง ลึก และไกล
4. วิเคราะห์จำแนกแยกแยะข้อมูล จัดหมวดหมู่ของข้อมูล และเลือกข้อมูลที่จะนำมาใช้
5. ประเมินข้อมูลที่จะใช้ในแง่ความถูกต้อง ความเพียงพอและ ความน่าเชื่อถือ
6. ใช้หลักเหตุผลในการพิจารณาข้อมูลเพื่อแสวงหาทางเลือกที่สมเหตุสมผลข้อมูลที่มี
7. เลือกทางเลือกที่เหมาะสม โดยพิจารณาถึงผลที่จะตามมาและคุณค่าหรือความหมายที่แท้จริงของสิ่งนั้น
8. ชั่งน้ำหนักผลได้ - ผลเสีย คุณ - โทษ ในระยะยาว
9. ไตร่ตรองทบทวน กลับไปมาให้รอบคอบ
10. ประเมินทางเลือกและลงความเห็นเกี่ยวกับประเด็นที่คิด

เดรสเซลและเมย์ฮิว (Dressel and Mayhew. 1957 : 179 - 181) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณว่าประกอบด้วย 5 ขั้น ต่อไปนี้

1. การนิยามปัญหา เป็นความสามารถในการที่จะทำความเข้าใจ หรือตระหนักถึงความมีอยู่ ของปัญหา และสามารถที่จะกำหนดปัญหาได้
2. การเลือกหรือการรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหาโดยการพิจารณาความเพียงพอของข้อมูล
3. การระบุข้อสันนิษฐานหรือจัดระบบข้อมูล ได้ว่าข้อใดเป็นข้อคิดเห็นและมีความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลมากน้อยเพียงใด

4. การกำหนดและตั้งสมมุติฐานจากปัญหา โดยตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสมมุติฐานกับข้อมูล และข้อตกลงเบื้องต้น

5. การลงสรุปอย่างสมเหตุสมผลหรือการประเมินสรุปอ้างอิงโดยพิจารณาความสมเหตุสมผลของการคิดหาเหตุผลและประเมินข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้

เอนนิส (Emmis. 1985 : 151) กล่าวว่าเป็นการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างสมเหตุสมผลที่มุ่งเพื่อการตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือสิ่งใดควรกระทำ ซึ่งประกอบด้วย

1. การระบุประเด็นปัญหา
2. การคิดวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง
3. การตั้งคำถาม
4. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล
5. การตัดสินใจข้อมูล
6. การใช้เหตุผลเชิงนิรนัย
7. การใช้เหตุผลเชิงอุปนัย
8. การตัดสินใจคุณค่า
9. การให้ความหมาย คำนิยาม
10. การระบุข้อสันนิษฐาน
11. การตัดสินใจ และการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

กู๊ด (Good. 1973 : 68 - 70) กล่าวว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีขั้นตอน ดังนี้

1. การนิยามและทำความเข้าใจปัญหา ประกอบด้วย

- 1.1 การระบุเรื่องราวที่สำคัญ หรือการระบุปัญหา

- 1.2 การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของคน ความคิด วัตถุ สิ่งของ หรือผลลัพธ์ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป

- 1.3 การตัดสินใจระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับข้อมูลที่คลุมเครือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่จำเป็นกับข้อมูลที่ไม่จำเป็น

- 1.4 การตั้งคำถามที่จะนำไปสู่ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราวหรือสถานการณ์

2. การพิจารณาตัดสินใจข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา ประกอบด้วย

- 2.1 การจำแนกข้อแตกต่างระหว่างข้อเท็จจริงความคิดเห็นและการตัดสินใจอย่างมี

เหตุผล

2.2 การตัดสินใจว่า ข้อความหรือสัญลักษณ์ที่กำหนดให้มีความสอดคล้อง สัมพันธ์ ซึ่งกันและกันและสอดคล้องกับบริบททั้งหมดหรือไม่

2.3 การระบุข้อสันนิษฐาน ที่ไม่ได้กล่าวไว้ในการอ้างเหตุ

2.4 การระบุความคิด ที่คนยึดติด หรือความคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับคน กลุ่มคน

2.5 การระบุความมีอคติ บังคับด้านอารมณ์ การโฆษณา การเข้าข้างตนเอง

2.6 การระบุความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างระบบค่านิยมและอุดมการณ์ ที่แตกต่างกัน

### 3. การแก้ปัญหา/การลงข้อสรุป ประกอบด้วย

3.1 การระบุความเพียงพอของข้อมูล

3.2 การพยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้(ทิสนา แคมมณี และคณะ. 2544 : 150)

พอล (Paul) อธิบายว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับการแก้ปัญหา เป็นการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีองค์ประกอบของการคิดอย่างมีเหตุผล 7 ประการ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการคิดคือ คิดเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา หรือคิดเพื่อหาความรู้

2. ประเด็นคำถาม คือ ปัญหาหรือคำตอบที่ต้องการรู้คือ ผู้คิดสามารถระบุปัญหา คำถามต่าง ๆ รวมทั้งระบุปัญหาสำคัญที่ต้องการแก้ไข หรือปัญหาสำคัญที่ต้องการรู้

3. สารสนเทศ คือ ข้อมูลความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการคิด ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มา ควรมีความกว้าง ลึก ชัดเจน ยืดหยุ่น และมีความถูกต้อง

4. ข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ข้อมูลที่ได้มานั้นต้องเชื่อถือได้ มีความชัดเจนและถูกต้อง และมีความเพียงพอต่อการใช้เป็นพื้นฐานของการคิดอย่างมีเหตุผล

5. แนวคิดอย่างมีเหตุผล คือแนวคิดทั้งหลายที่มีอาจรวมถึง กฎ ทฤษฎี หลักการ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความจำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีเหตุผล และแนวคิดที่ได้มานั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับปัญหา หรือคำถามที่ต้องการหาคำตอบ และต้องเป็นแนวคิดที่ถูกต้องด้วย

6. ข้อสันนิษฐาน เป็นองค์ประกอบสำคัญของทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล เพราะผู้คิดต้องมีความสามารถในการตั้งสมมุติฐานให้มีความชัดเจน สามารถตัดสินใจได้ เพื่อประโยชน์ในด้านการหาข้อมูล มาใช้ในการคิดอย่างมีเหตุผล

7. การนำไปใช้และผลที่ตามมา เป็นองค์ประกอบสำคัญของการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งผู้คิดต้องคำนึงถึงผลกระทบคือ ต้องมีความสามารถคิดไกล คือมองถึงผลที่ตามมา รวมถึงการนำไปใช้ได้หรือไม่ (ทิสนา แคมมณี และคณะ. 2544 : 151 - 152)



วัตสันและเกลเซอร์(Watson and Glaser. 1964 : 13) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มี 5 ประการ คือ

1. สามารถตัดสินใจที่น่าจะเป็น โดยถูกต้องแน่นอนจากการลงความเห็น
2. การรู้จักตั้งสมมุติฐาน
3. การรู้จักสืบหาข้อสรุป
4. สามารถตีความหมายหรือแปลข้อมูลข่าวสารได้
5. สามารถประเมินข้อสนับสนุนจากข้อกล่าวอ้าง

ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักการศึกษาและสังเคราะห์เป็นกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 5 ขั้น ดังนี้

#### ตารางที่ 2.1 สรุปกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

กระบวนการ	กิจกรรม	นักการศึกษา
กำหนดประเด็นปัญหา (นิยามปัญหา)	1. ตั้งเป้าหมายการคิด 2. ระบุประเด็นการคิด 3. การนิยามและทำปัญหาให้กระจ่าง	ทิสนา แคมมณี, พอล ทิสนา แคมมณี, เอนนีส นิตเลอร์, เดรสเชล และเมย์ฮิว
รวบรวมปัญหา	1. ประมวลข้อเท็จจริงของข้อมูล 2. จัดทำสารสนเทศ 3. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อการ หาคำตอบ	ทิสนา แคมมณี พอล เดรสเชลและเมย์ฮิว
จัดระบบข้อมูล	1. วิเคราะห์จำแนกแยกแยะข้อมูล 2. การตีความข้อมูล 3. พิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูล 4. พิจารณาความเพียงพอของข้อมูล 5. ตัดสินระหว่างข้อมูลที่ชัดเจนกับ ข้อมูลที่คลุมเครือ, ข้อมูลที่มีอคติ, ข้อมูลที่มีความลำเอียง, การโฆษณา	ทิสนา แคมมณี วัตสันและเกลเซอร์ เอนนีส, นิตเลอร์, พอล เดรสเชล และเมย์ฮิว นิตเลอร์
กำหนดทางเลือก	1. ระบุสมมุติฐานโดยอาศัย ความสัมพันธ์เชิงเหตุผล 2. กำหนดสมมุติฐานที่เป็นไปได้ดีที่สุด	เดรสเชล และเมย์ฮิว, พอล

## ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนการ	กิจกรรม	นักการศึกษา
การประเมินสรุปอ้างอิง	1. การลงสรุปอย่างสมเหตุสมผลจากข้อมูลที่มีอยู่	เดรสเซลและเมย์ฮิว
	2. การลงสรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้	วัตสันและเกลเซอร์

จากตารางที่ 2.1 แสดงการสังเคราะห์กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนัก การศึกษา ซึ่งสรุปขั้นตอนที่ประกอบด้วย การนิยามปัญหา การรวบรวมข้อมูล การจัดระบบข้อมูล การตั้ง สมมุติฐาน และการประเมินสรุปอ้างอิงกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทั้ง 5 ขั้นตอนนี้ มีความ สอดคล้องกับแนวคิดของ เดรสเซล และเมย์ฮิวซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสร้างแบบทดสอบวัดกระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณในการวิจัยนี้

จากการศึกษากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักการศึกษาทั้งภายในประเทศและ ต่างประเทศ สรุปได้ว่า กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง กระบวนการคิดที่ประกอบด้วย ความรู้ ความคิด ทักษะและประสบการณ์ของตนในการสำรวจหลักฐานอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ ความถูกต้องของข้อมูลอย่าง สมเหตุสมผล ว่าสิ่งใดควรเชื่อ สิ่งใดควร กระทำการคิดที่มีจุดหมาย พิจารณาไตร่ตรอง อย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูล และมีหลักการใน การประเมินความน่าเชื่อถือ ความถูกต้อง และคุณค่าของข้อมูล หรือแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง เหมาะสม

### 3. ความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

มีนักศึกษานักจิตวิทยาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านกระบวนการคิดหลายท่าน ได้ให้ แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงว่ามีความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ดังนี้

เอนนีส (Ennis. 1985 : 187) กล่าวถึงลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ ไว้ดังนี้

1. สามารถกำหนดหรือระบุประเด็นคำถามหรือปัญหา
  - 1.1 ระบุปัญหาสำคัญได้ชัดเจน
  - 1.2 ระบุเกณฑ์เพื่อตัดสินคำตอบที่เป็นไปได้

2. สามารถวิเคราะห์หรือโต้แย้ง
  - 2.1 ระบุข้อมูลที่มีเหตุผล หรือนำเชื่อถือได้
  - 2.2 ระบุข้อมูลที่ไม่มีเหตุผล หรือไม่นำเชื่อถือได้
  - 2.3 ระบุความเหมือน ความแตกต่างของความคิดเห็น หรือข้อมูลที่มีอยู่ได้
  - 2.4 สรุปได้
3. สามารถถามด้วยคำถามที่ท้าทาย และการตอบคำถามได้อย่างชัดเจน ดังตัวอย่างคำถาม ที่ใช้ เช่น
  - 3.1 เพราะเหตุใด
  - 3.2 ประเด็นสำคัญคืออะไร
  - 3.3 ข้อความที่กำหนดนี้หมายความว่าอะไร
  - 3.4 ตัวอย่างที่เป็นไปได้มีอะไรบ้าง
  - 3.5 ความคิดเห็นของท่านต่อเรื่องนี้คืออะไร
  - 3.6 ให้พิจารณาว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
  - 3.7 ข้อมูลที่มีเหตุผล คืออะไร
  - 3.8 ข้อมูลที่ไม่มีเหตุผล คืออะไร
  - 3.9 ข้อความที่กำหนดนี้ “.....” ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร
  - 3.10 ท่านมีความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกหรือไม่ อย่างไร
4. สามารถพิจารณาความเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
  - 4.1 เป็นข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ
  - 4.2 เป็นข้อมูลที่ไม่มีข้อโต้แย้ง
  - 4.3 เป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ
  - 4.4 เป็นข้อมูลที่สามารถให้เหตุผลว่าเชื่อถือได้
5. สามารถสังเกตและตัดสินผลข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเอง โดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้
  - 5.1 เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเองโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไม่ใช่เพียงได้ยินมาจากคนอื่น
  - 5.2 การบันทึกข้อมูลเป็นผลจากการสังเกตด้วยตนเอง และมีการบันทึกทันทีที่ไม่ปล่อยทิ้งไว้นาน แล้วมาบันทึกภายหลัง
6. สามารถนิรนัยและตัดสินผลการนิรนัย คือ สามารถนำหลักการใหญ่ไปแตกเป็นหลักย่อย ๆ ได้ หรือนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

7. สามารถอุปนัย และสามารถตัดสินผลการอุปนัย คือในการสรุปอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรนั้นกลุ่มตัวอย่างต้องเป็นตัวแทนของประชากรและก่อนที่จะมีการอุปนัยนั้น ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องตามแผนที่กำหนด และมีข้อมูลเพียงพอต่อการสรุปแบบอุปนัย

8. สามารถตัดสินคุณค่าได้

8.1 สามารถพิจารณาทางเลือก โดยมีข้อมูลพื้นฐานเพียงพอ

8.2 สามารถชั่งน้ำหนักระหว่างดี และไม่ดีและผลเสียก่อนตัดสินใจ

9. สามารถให้ความหมายคำต่าง ๆ และตัดสินความหมาย เช่น ทักษะต่อไปนี้

9.1 สามารถบอกคำเหมือน คำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน

9.2 สามารถจำแนก จัดกลุ่มได้

9.3 สามารถให้คำนิยามและเชิงปฏิบัติได้

9.4 ยกตัวอย่างที่ใช่ และที่ไม่ใช่ได้

10. สามารถระบุข้อสันนิษฐานได้

11. สามารถตัดสินใจเพื่อนำไปปฏิบัติได้ เช่นทักษะต่อไปนี้

11.1 การกำหนดปัญหา

11.2 การเลือกเกณฑ์ตัดสินผลที่เป็นไปได้

11.3 กำหนดทางเลือกอย่างหลากหลาย

11.4 เลือกทางเลือกเพื่อปฏิบัติ

11.5 ทบทวนทางเลือกอย่างมีเหตุผล

12. การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

เดรสเซลและเมย์ฮิว (Dressel and Mayhew. 1957 : 20) ได้ศึกษาเกี่ยวกับมโนทัศน์

และลักษณะความสามารถที่เกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้ คือ

1. สามารถบ่งชี้ประเด็นปัญหา นิยามปัญหาได้

2. สามารถยอมรับข้อตกลงเบื้องต้นได้

3. สามารถประเมินพยานหลักฐานหรือบุคคลได้ โดยพิจารณาด้านต่อไปนี้

3.1 รู้จักลักษณะประจำของบางสิ่งบางอย่าง และสำนวนบางอย่าง

3.2 รู้จักองค์ประกอบที่ใช้ความรู้สึก หรือความลำเอียงในการนำเสนอ

3.3 จำแนกข้อมูลที่จริงและข้อมูลที่ไมจริง

3.4 จำแนกความสำคัญของหลักฐานได้

3.5 รู้จักความพอเพียงของข้อมูล

3.6 พิจารณาตัดสินว่า ความจริงใดสนับสนุนการสรุปเป็นกรณีทั่วไป

3.7 จำแนกระหว่างหลักฐานที่เกี่ยวข้องและไม่เกี่ยวข้อง

3.8 ตรวจสอบความสอดคล้อง หรือความคงที่ของหลักฐาน

4. สามารถสรุปได้อย่างถูกต้องมีเหตุผลสมควรในเวลาต่อมาจึงได้สรุปลักษณะความสามารถที่สำคัญสำหรับการคิดอย่างมีวิจารณญาณในรายงานของ The Cooperative Study of Evaluation (Dressel cited by Watson, 1964 : 10 อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 15) ดังนี้

1. สามารถกำหนดขอบเขตปัญหา หรือนิยามปัญหาได้
2. สามารถเลือกสารสนเทศที่เกี่ยวข้องหรือรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหา

คำตอบ

3. สามารถแยกแยะข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง หรือจัดระบบข้อมูลได้
4. สามารถกำหนดคกฏเกณฑ์และเลือกสมมุติฐานที่เป็นไปได้และอยู่ในประเด็นปัญหา
5. สามารถประเมินสรุปอ้างอิง หรือหาข้อสรุปได้อย่างสมเหตุสมผลและตัดสินใจถูกต้องของการคาดคะเนตามหลักเหตุผลซึ่งเรียกว่า การอนุมานได้

รัสเซล (Russell, 1965 : 23) ได้ศึกษาพบว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นการรวมทักษะที่ไตร่ตรองรอบคอบหลายทักษะด้วยกัน ดังนี้

- 1.สามารถจำแนกระหว่างข้อความจริงที่พิสูจน์ได้กับข้อความที่อ้างตามความพอใจ
2. สามารถตัดสินใจความเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
3. สามารถตัดสินใจความถูกต้องแท้จริงของข้อความ
4. สามารถจำแนกสารสนเทศ คำกล่าวอ้างหรือเหตุผลที่สัมพันธ์กับประเด็นปัญหาได้
5. สามารถสืบหาความลำเอียงได้
6. สามารถบอกข้อตกลงเบื้องต้นที่แฝงอยู่ได้
7. สามารถบอกข้อโต้แย้งที่ยังเป็นปัญหาและคลุมเครือ
8. สามารถบอกเกี่ยวกับความไม่ปฏิบัติตามหลักตรรกวิทยาหรือผิดหลักตามแนว

ทางการให้เหตุผล

9. สามารถจำแนกระหว่างข้ออ้างที่เป็นเหตุผลกับข้ออ้างที่ไม่เป็นเหตุผล
10. สามารถตัดสินใจความหนักแน่นของการอ้างเหตุผล

วัตสันและเกลเซอร์ (Watson and Glaser, 1964 : 24) ได้ศึกษามโนทัศน์และลักษณะความหมายต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังนี้ คือ

1. สามารถจำแนกระดับความน่าจะเป็นของข้อสรุป ที่คาดคะเนจากสถานการณ์ที่กำหนดได้

2. สามารถจำแนกได้ว่าข้อความใดเป็นข้อตกลงเบื้องต้นที่ต้องยอมรับก่อนมีการโต้แย้งหรืออธิบายข้อความอื่น ๆ

3. สามารถจำแนกว่าข้อสรุปใดเป็นผลจากความสัมพันธ์ของสถานการณ์ที่กำหนดให้  
อย่างแน่นอน 4. สามารถจำแนกได้ว่าข้อสรุปใดเป็นลักษณะหรือคุณสมบัติทั่วไปที่ได้จาก  
สถานการณ์ที่กำหนดให้

5. สามารถจำแนกระหว่างการอ้างเหตุผลที่หนักแน่นกับไม่หนักแน่นเมื่อพิจารณา  
ตามความสำคัญและเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหา

จากการศึกษา ความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักการ  
ศึกษาที่กล่าวถึงถึงลักษณะความสามารถต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และพฤติกรรม  
ของบุคคลที่มีความคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งผู้วิจัยเห็นสอดคล้องกับเครสเซลและเมย์ฮิว ซึ่งเมื่อ  
กำหนดข้อความ หรือสถานการณ์ปัญหาให้ นักเรียนจะมีความสามารถปฏิบัติตามขั้นตอน  
ต่อไปนี้

1. ความสามารถในการนิยามปัญหา เป็นความสามารถในการที่จะทำความเข้าใจหรือ  
ตระหนักถึงความมีอยู่ของปัญหาและสามารถที่จะกำหนดปัญหาได้ ประกอบด้วย ลักษณะต่อไปนี้

1.1 ความสามารถในการตระหนักถึงความเป็นไปของปัญหา ได้แก่ การรู้ถึง  
เงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันในสภาพการณ์ การรู้ถึงความขัดแย้งและเรื่องราวที่สำคัญใน  
สภาพการณ์และความสามารถในการระบุจุดเชื่อมต่อที่ขาดหายไปของชุดเหตุการณ์หรือความคิด  
และการรู้ถึงสภาพปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบ

1.2 ความสามารถในการนิยามปัญหา ได้แก่ การระบุถึงธรรมชาติของปัญหา  
ความเข้าใจถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องและจำเป็นในการแก้ปัญหา สามารถนิยามองค์ประกอบข้อปัญหาซึ่งมี  
ความยุ่งยากและเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม สามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่มี  
ความซับซ้อนออกเป็น ส่วนประกอบที่สามารถจัดทำได้ สามารถระบุองค์ประกอบที่สำคัญของ  
ปัญหา สามารถจัดองค์ประกอบของปัญหาให้เป็นลำดับขั้นตอน

2. ความสามารถในการเลือกหรือรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของ  
ปัญหา โดยการพิจารณาความเพียงพอของข้อมูล ประกอบด้วย ความสามารถในการจำแนกข้อมูลที่  
เชื่อถือได้ กับแหล่งข้อมูลที่ไม่เชื่อถือได้ ความสามารถในการยอมรับหรือไม่ยอมรับ การเลือก  
ตัวอย่างของข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้

3. ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น หรือจัดระบบข้อมูลได้ว่า ข้อมูลใดเป็น  
ข้อมูลจริง ข้อมูลใดเป็นข้อคิดเห็น และมีความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลมากน้อยเพียงใด  
ประกอบด้วย ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้นที่ผู้อ้างเหตุผลไม่ได้ระบุไว้ ความสามารถ

ในการระบุข้อตกลงที่คัดค้านการอ้างเหตุผล และความสามารถในการระบุข้อตกลงที่ไม่เกี่ยวข้องกับกับการอ้างเหตุผล

4. ความสามารถในการกำหนดและตั้งสมมุติฐานจากปัญหา โดยการตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสมมุติฐานกับข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้น ประกอบด้วยการค้นหา การชี้แนะ คำตอบ การกำหนดสมมุติฐานต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้นที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดพิจารณาเป็นอันดับแรก การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสมมุติฐานกับข้อมูลและการกำหนดสมมุติฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ยังไม่ทราบ และเป็นข้อมูลที่สำคัญ

5. ความสามารถในการลงสรุปอย่างสมเหตุสมผล หรือการประเมินการสรุปอ้างอิง โดยพิจารณาความสมเหตุสมผลของการคิดหาเหตุผลและประเมินข้อสรุปโดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย

5.1 ความสามารถในการลงสรุปอย่างสมเหตุสมผลโดยอาศัยข้อตกลงเบื้องต้น สมมุติฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่การระบุความสัมพันธ์ระหว่างคำกับประพจน์การระบุถึงเงื่อนไขที่สำคัญ การระบุความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และความสามารถในการระบุและกำหนดข้อสรุป

5.2 ความสามารถในการตัดสินใจพิจารณาความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่จะนำไปสู่ข้อสรุป ได้แก่ การจำแนกข้อสรุปที่สมเหตุสมผล จากการสรุปที่อาศัยคำนิยามความพึงพอใจและความลำเอียง การจำแนกระหว่างการคิดหาเหตุผลที่มีข้อสรุปได้แน่นอน กับการหาเหตุผลที่ไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นข้อยุติได้

5.3 ความสามารถในการประเมินข้อสรุป โดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้ ได้แก่ การระบุเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพิสูจน์ข้อสรุป การรู้ถึงเงื่อนไขที่ทำให้ข้อสรุปไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และตัดสินใจความเพียงพอของข้อสรุปในลักษณะที่เป็นคำตอบของปัญหา

#### 4. การวัดความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การวัดความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบซึ่งมี 2 ลักษณะคือแบบทดสอบมาตรฐานที่มีผู้สร้างไว้แล้ว กับแบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สร้างขึ้นใช้เอง ดังที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ(2540 : 85 - 91) ได้เสนอไว้ ดังนี้

4.1 แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งเป็นแบบทดสอบที่มีผู้สร้างไว้แล้ว เช่น Watson-Glaser Thinking Appraisal ,Cornell Critical Thinking Test.

4.2 แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่สร้างขึ้นใช้เอง ซึ่งผู้สร้างแบบวัดต้องมีความรู้ในทฤษฎีเกี่ยวกับการคิด เพื่อนำมาเป็นกรอบหรือโครงสร้างของการคิด เมื่อกำหนด

นิยามเชิงปฏิบัติการของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของการคิดแล้ว จะทำให้เห็นลักษณะพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม จากนั้นจึงเขียนข้อความ ตามตัวชี้วัดที่แสดงลักษณะเฉพาะของการระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอการสร้างแบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.2.1 กำหนดจุดมุ่งหมายของแบบทดสอบ คือ การกำหนดจุดมุ่งหมายซึ่งผู้พัฒนาแบบทดสอบที่ใช้วัด จะต้องพิจารณาจุดมุ่งหมายของการใช้แบบทดสอบด้วยว่าต้องการใช้วัดความสามารถในการคิดทั่ว ๆ ไป หรือต้องการวัดความสามารถในการคิดวิชาเฉพาะ (Aspect-Specific)

4.2.2 กำหนดกรอบของการวัดและนิยามเชิงปฏิบัติการคือ การที่ผู้วิจัยศึกษาเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถของการคิดที่ต้องการ

4.2.3 การสร้างผังข้อสอบ (Table of specification) เป็นการกำหนดโครงสร้างของแบบวัดความสามารถทางการคิดที่ต้องการสร้างว่าต้องการสร้างให้ครอบคลุมองค์ประกอบใดบ้าง และแต่ละส่วนมีน้ำหนักความสำคัญมากน้อยเพียงใด

4.2.4 เขียนข้อสอบ กำหนดรูปแบบของการเขียนข้อสอบ ตัวคำถาม ตัวคำตอบ และวิธีการตรวจให้คะแนน จากนั้นจึงลงมือร่างข้อสอบตามผังข้อสอบที่กำหนดไว้จนครบทุกองค์ประกอบ ตรวจสอบความชัดเจนของภาษาที่ใช้โดยผู้เขียนข้อสอบเองและผู้ตรวจสอบที่มีความเชี่ยวชาญในการสร้างข้อสอบ

4.2.5 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ วิเคราะห์คุณภาพและปรับปรุง วิเคราะห์ข้อสอบเพื่อตรวจสอบคุณภาพของข้อสอบเป็นรายข้อในด้านความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (x) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพ และปรับปรุงข้อสอบที่ไม่เหมาะสม

4.2.6 การนำแบบทดสอบไปใช้จริง ในการทำวิจัยนี้ ผู้วิจัยสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณขึ้นเอง โดยดำเนินการสร้างแบบทดสอบตามแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

## 5. ประโยชน์ของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้ที่มีกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะช่วยให้มีความสามารถด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้น อาทิ เช่น

1. ช่วยให้ผู้สามารถปฏิบัติการ ได้อย่างมีหลักการและเหตุผลและได้งานที่มีประสิทธิภาพ
2. ช่วยให้ผู้สามารถประเมินงานได้อย่างสมเหตุสมผล
3. ส่งเสริมให้รู้จักประเมินตนเองอย่างมีเหตุผล รวมทั้งฝึกการตัดสินใจ
4. ช่วยให้ผู้รู้เนื้อหาอย่างมีความหมายและเป็นประโยชน์

5. ช่วยฝึกทักษะการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา
6. ช่วยฝึกการกำหนดเป้าหมาย รวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ ค้นหาความรู้ ทฤษฎี หลักการ ลงข้อสันนิษฐาน ตีความหมายและลงข้อสรุป
7. ช่วยฝึกให้ประสบความสำเร็จในการใช้ภาษาและการสื่อความหมาย
8. ช่วยให้คิดอย่างชัดเจน คิดอย่างถูกต้อง คิดอย่างแจ่มแจ้ง คิดอย่างกว้าง คิดอย่างลุ่มลึก ตลอดจนคิดอย่างสมเหตุสมผล
9. ช่วยให้เป็นผู้มีปัญญา มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย มีความเมตตาและเป็นผู้มีประโยชน์
10. ช่วยให้อ่าน เขียน พูด ฟัง ได้ดี
11. ช่วยพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างต่อเนื่องในสถานการณ์โลกที่มีการเปลี่ยนแปลงสู่ยุคข่าวสาร ข้อมูลสารสนเทศ

### เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ



#### 1. ความเป็นมาและความหมายของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

##### 1.1 ความเป็นมาของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono, 1992, อ้างถึงในสุดตระการ ธนโกเศศ และคณะ, 2546) เกิดที่เมืองมอลต้า ประเทศสหรัฐอเมริกาจบการศึกษาขั้นต้นที่มหาวิทยาลัยเซนต์ เอ็ดเวิร์ด ได้รับปริญญาเกิตติมศักดิ์ ด้านจิตวิทยาและสรีรศาสตร์รวมถึงปริญญาเอกด้านเภสัชศาสตร์จากมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์และฮาร์วาร์ดและได้รับเลือกให้เป็นอาจารย์ประจำสาขามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ลอนดอน เคมบริดจ์และฮาร์วาร์ด เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน เป็นผู้ก่อตั้งและผู้อำนวยการสถาบัน Cognitive Research Trust ในเคมบริดจ์ (ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ. 2512) และ Centre for the Study of Thinking และเป็นผู้ก่อตั้ง SITO (Supranational Independent Thinking Organization) ทั้งยังดำเนินโครงการที่นับว่าใหญ่ที่สุดในโลกด้านการสอนเกี่ยวกับวิธีคิดในโรงเรียนต่างๆ คำแนะนำของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโนในเรื่องการคิดนี้มีการนำไปปฏิบัติตามโดยบริษัทชั้นนำต่างๆ อาทิ ไอบีเอ็ม เซลล์ - ยูนิลีเวอร์ คุปองต์ มอนซานโต ยูไนเต็ด เทคโนโลยี ฯลฯ นอกจากนั้นยังเป็นผู้แนะนำระดับโลกท่านหนึ่งทางสาขาวิชาแนวความคิด และการสอนคิด คือเป็นผู้คิดค้นแนวความคิดที่เรียกว่า ความคิดแนวข้าง

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน มีความคิดว่าประสิทธิภาพของมนุษย์นั้นดีกว่าศักยภาพที่มีอยู่จริงมาก เพราะเราไม่เคยแยกเรื่อง หรือแง่มุมการคิดที่แตกต่างออกจากกันเพื่อพิจารณาไปที่ละเรื่องนั่นเอง และเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono, 2546 :13- 15) กล่าวว่าความคิดเป็น

ความสามารถ ขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่มนุษย์ยังไม่พอใจกับความสามารถทางการคิดของตนเท่าใดนักไม่ว่าเขาจะมีความสามารถทางการคิดมากเพียงใดก็ตาม ส่วนที่ยากที่สุดของการคิด คือ เราจะเกิดความสับสนระหว่างข้อเท็จจริง อารมณ์ความรู้สึก เหตุผล ความคาดหมายความคิดเห็นที่มีอยู่ ซึ่งในตัวเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบจะช่วยทำให้เราคิดเพียงอย่างเดียวช่วยทำให้แยกอารมณ์ออกจากเหตุผล ช่วยควบคุมความคิดของตนเอง ทำให้คนเปลี่ยนจากการคิดแบบเดิม ๆ มาเป็นการคิดที่หลากหลายมากขึ้น

## 1.2 ความหมายของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono . 2546 : 15) กล่าวว่า การคิดเป็นความสามารถขั้นพื้นฐานของมนุษย์ แต่มนุษย์ยังไม่พอใจกับความสามารถทางการคิดของตนเท่าใดนักไม่ว่าเขาจะมีความสามารถทางการคิดมากเพียงใดก็ตาม เขาก็ยังต้องการที่จะพัฒนาความสามารถทางการคิดขึ้นไปอีก ผู้ที่พอใจกับความสามารถทางการคิดของตนนั้นจัดว่าเป็นนักคิดที่ไม่ดี เพราะเขาจะเชื่อว่า วัตถุประสงค์ของการคิด คือ การพิสูจน์ว่าเขาคิดถูกเสมอ ส่วนที่ยากที่สุดของการคิด คือ เราจะเกิดความสับสนระหว่างข้อเท็จจริง อารมณ์ความรู้สึก เหตุผล ความคาดหมาย ความคิดเห็นที่มีอยู่ในตัวเรามากมาย เทคนิคการคิดแบบหมวก หกใบ จะช่วยให้เราคิดเพียงอย่างเดียวในเวลาเดียว ช่วยทำให้เราแยกอารมณ์ออกจากเหตุผล แยกความคิดเห็นออกจากข้อเท็จจริงได้ เทคนิคการคิดหมวกหกใบจะช่วยเราควบคุมความคิดของตนเองราวกับเป็นวาทยกรผู้ควบคุมวงออเคสตรา ในทำนองเดียวกันเทคนิคนี้จะเป็นประโยชน์มากในการประชุมอภิปราย เพราะจะช่วยทำให้คนเปลี่ยนจากการคิดแบบเดิม ๆ มาเป็นการคิดที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

เอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน (Edward De Bono. 2546 : 45- 52) ได้ให้ความหมายของหมวกหกใบไว้ ดังนี้

1. หมวกสีขาว สีขาว หมายถึง ธรรมชาติและความเป็นจริง หมวกสีขาวจึงเกี่ยวข้องกับความเป็นจริง ข้อเท็จจริง ตัวเลขและภาพที่เป็นภาววิสัย การคิดด้วยหมวกสีขาวจึงเป็นการคิดที่มีระเบียบและมีทิศทางแน่ชัด ผู้คิดต้องเป็นกลาง และมองสิ่งต่าง ๆ อย่างปราศจากอคติ โดยนำเสนอในรูปข้อมูลเท่านั้น

ผู้สวมหมวกสีขาวควรปฏิบัติตนดัง คอมพิวเตอร์ในความหมายที่ว่าคอมพิวเตอร์ให้แต่ข้อเท็จจริงและตัวเลขที่ถูกลมา ดังนั้นคำตอบที่ได้จึงเป็นข้อเท็จจริง และตัวเลขที่เป็นกลางโดยไม่ปะปนกับข้อคิดเห็น และการแปลความหมายของผู้สวมหมวกสีขาว

แนวการตั้งคำถาม (ชาตรี สำราญ. 2542 : 72) คือ

1. เรามีข้อมูลอะไรบ้าง
2. เราต้องการข้อมูลอะไรบ้าง

### 3. เราได้ข้อมูลมาด้วยวิธีใด

ตัวอย่างคำถาม เมื่อคิดแบบหมวดสีขาว เช่น จากนิทานเรื่อง “นกเอี้ยงเลี้ยงความเผ่า” ได้กล่าวถึงเกี่ยวกับเรื่องอะไร ตัวละครในเรื่องมีกี่ตัว อะไรบ้าง

2. หมวดสีแดง แทนอารมณ์ ความโกรธ ความรู้สึกและการหยั่งรู้ ดังนั้นเมื่อมีการสวมหมวดสีแดง คือความต้องการให้สมาชิกพูดแสดงความรู้สึกของตนต่อเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ชอบ-ไม่ชอบ ดี-ไม่ดี ความกลัว ความชื่นชม ความสงสัย เป็นการบอกให้ทราบว่ามีความรู้สึกอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หลังจากอ่านเรื่องนี้แล้ว และเมื่อเห็นเพื่อน ๆ ไม่ทำอย่างที่ตนเองคิดแล้วจะรู้สึกอย่างไรบ้าง

หมวดสีแดงให้ช่องทางที่ถูกต้องเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของกลุ่มในการแสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึกให้ปรากฏอย่างชัดเจน ก่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกนั้น เมื่อเกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง ก็สามารถนำอารมณ์ความรู้สึกมาประกอบกับหมวดสีอื่น ๆ ที่เหลือทั้งหมดเป็นแผนที่ให้สมบูรณ์ได้ ในการใช้หมวดสีแดงไม่ควรอย่างยิ่งที่พยายามหาเหตุผลมาอธิบายอารมณ์ความรู้สึก

แนวการตั้งคำถาม คือ 1. เราารู้สึกอย่างไร 2. เรามีความรู้สึกอย่างไรกับสิ่งที่ทำ 3. เรามีความรู้สึกอย่างไรกับความคิดนี้

ตัวอย่างคำถาม เมื่อคิดแบบหมวดสีแดง เช่น

1. หลังจากที่ได้่านนิทานเรื่อง “นกเอี้ยงเลี้ยงความเผ่า” นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง

2. นักเรียนมีแนวความคิดอย่างไร กับชัยชนะของนกเอี้ยง มีข้อดี ข้อเสีย ประโยชน์ และโทษอย่างไรบ้าง

3. หมวดสีดำ จะแทนความคิดทางลบ ในทางที่ไม่ดี ไม่ได้ผล จุดด้อย ข้อผิดพลาด เมื่อมีการสวมหมวดสีดำ คือความต้องการให้บอกข้อบกพร่อง ข้อเสีย ข้อผิดพลาด เกี่ยวกับจุดอ่อนของเรื่องว่าถูกต้องหรือคุ้มค่าแค่ไหน และจะเกิดอะไรขึ้นถ้าขาดความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง

คำถามหมวดสีดำ สามารถถามคำถามด้านลบ ความคลุมหลง สิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ

แนวการตั้งคำถาม คือ

1. อะไรคือจุดอ่อน

2. อะไรคือสิ่งที่ยุ่งยาก

3. อะไรคือข้อผิดพลาด

4. เรื่องนี้มีจุดอ่อนตรงไหน

ตัวอย่างคำถามเมื่อคิดแบบหมวดสีดำ คือ

1. จากเนื้อหาของนิทานเรื่องนี้ มีจุดบกพร่องตรงส่วนไหนบ้าง และที่ต้องปรับปรุงเพิ่มเติมบ้าง เพราะเหตุใด

4. หมวกสีเหลือง สีเหลืองแทนสิ่งดี สิ่งถูกต้อง สิ่งสร้างสรรค์สนับสนุนให้กำลังใจ ต้องการให้มองด้านดี จุดเด่น คุณค่า คุณประโยชน์ ความคิดใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การใช้หมวกสีเหลืองจะพัฒนาให้คนคิดสิ่งใหม่ ๆ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดแบบสร้างสรรค์ถึงประโยชน์ จุดเด่น โอกาสและข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรม จะให้เกิดประโยชน์ได้มากกว่าที่เป็นอยู่ เป็นทักษะในแง่บวก

หมวกสีเหลือง ครอบคลุมลำดับมากน้อยด้านบวกตั้งแต่ความฝัน ความหวัง และภาพแห่งอนาคต ไปจนถึงการปฏิบัติได้จริง หมวกสีเหลืองพยายามสำรวจเพื่อเสาะแสวงหาคุณค่าและประโยชน์ เมื่อพบแล้วจึงหาเหตุผลมาสนับสนุน

แนวการตั้งคำถาม คือ

1. จุดดี คืออะไร

2. ผลดีคือ อะไร

ตัวอย่างคำถาม เมื่อคิดแบบหมวกสีเหลือง เช่น

1. จุดเด่นของนิทานเรื่องนี้ คืออะไร ตรงไหน และเด่นอย่างไร

5. หมวกสีเขียว เป็นสีของผัก กิ่งก้านของต้นพืช ซึ่งแสดงถึงการเจริญเติบโต ความอุดมสมบูรณ์ คุณค่าของความคิด ดังนั้นการสวมหมวกสีเขียว จึงเป็นความต้องการให้แสดงความคิดใหม่ ความคิดริเริ่ม

ความคิดที่นั้น มีความเป็นไปได้ และต้องเป็นความคิดที่มีประโยชน์ด้วย ในการที่นักเรียนจะนำความคิดไปสร้าง พัฒนาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงอะไร ได้อีกบ้างเพื่อจะทำได้ดีขึ้น ต้องทดสอบให้เห็นได้อย่างไร

ความคิดสร้างสรรค์ คือการแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ ด้านทางเลือกที่ชัดเจนที่เป็นที่รู้จัก หรือเป็นที่พอใจ ให้การคิดสร้างสรรค์เคลื่อนที่เข้ามาแทนที่การตัดสินใจ ผู้คิดสร้างสรรค์จะต้องเปลี่ยนจากความคิดเดิม ๆ ไปสู่ความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ

แนวการตั้งคำถาม คือ

1. เราจะนำความคิดนี้ไปทำ (สร้าง...พัฒนาปรับปรุงอะไรได้)

2. ถ้าเราจะทำในสิ่งนี้ (ให้ดีขึ้น)...จะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ตัวอย่างคำถามเมื่อคิดแบบหมวกสีเขียว คือ นักเรียนมีแนวทางปฏิบัติตนที่ดีอย่างไรบ้าง ที่จะทำให้นักเกิดความรักใคร่สามัคคี และไม่เอาัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน

6. หมวกสีฟ้า แทนท้องฟ้า เป็นสีแทนการควบคุม ควบคุมบทบาทสมาชิกของกลุ่มเช่น หัวหน้า สมาชิกอื่น ๆ ควบคุมกระบวนการทำงาน ควบคุมวิธีการอภิปรายรวมทั้งการควบคุม การกำหนดปัญหา กระบวนการคิด ผลสรุป หมวกสีฟ้า เปรียบเหมือนผู้จัดระบบระเบียบของกระบวนการคิด ในการคิด เป็นกลุ่มจึงมีการกำหนดให้มีผู้สวมหมวกสีฟ้า ทำหน้าที่ผู้ควบคุมการคิดของสมาชิกในกลุ่มให้ดำเนินไปด้วยดี รวมทั้งควบคุมบทบาทของสมาชิกในกลุ่มด้วย แต่ในขณะเดียวกันสมาชิกอื่น ๆ ก็สามารถควบคุมบทบาทของผู้สวมหมวกสีฟ้าได้ด้วย เพื่อ กำหนดจุดเน้น วัตถุประสงค์ การวางแผนการคิด และภารกิจของการคิด ให้การตรวจสอบ สังเกต ให้ข้อคิดเห็น กำหนดผลลัพธ์และข้อสรุปที่จะตัดสินใจขั้นตอนต่อไป

หมวกสีฟ้า มีหน้าที่จัดระเบียบ และควบคุมขั้นตอนการคิด ขั้นตอนการประชุม ระดมความคิดและขั้นตอนการใช้หมวกหกใบ หมวกสีฟ้าหาคำจำกัดความแก่เรื่อง หรือปัญหาที่จะคิด ตั้งประเด็นคำถาม รวมทั้งตั้งกรอบและประเด็นแห่งคำถามให้ถูกต้อง

แนวการตั้งคำถาม คือ

1. อะไรที่ต้องการ
2. ขั้นตอนต่อไป คืออะไร
3. อะไรที่ทำได้ก่อนแล้ว

ตัวอย่างคำถาม เมื่อคิดแบบหมวกสีฟ้า

1. ให้นักเรียนสรุปข้อคิด คติเตือนใจ และประโยชน์ที่ได้รับจากนิทานเรื่องนี้
2. นักเรียนมีแนวทางที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรบ้าง ?

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ เป็นวิธีการจัดระบบความคิดซึ่งการใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบนั้น เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาทางความคิด และสามารถคิดได้อย่างเป็นระบบ หากนำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบมาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยครูเป็นผู้สนับสนุนและแนะนำใช้คำถามเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดพิจารณาอย่างเป็นระบบ โดยใช้สีของหมวก เป็นสัญลักษณ์ แทนการคิดหกแบบ ดังนี้ หมวกสีขาว แสดงข้อเท็จจริง หมวกสีแดง แสดงอารมณ์ความรู้สึก หมวกสีดำ แสดงความคิดเชิงวิจารณ์ หมวกสีเหลือง แสดงการคิดในแง่ดี หมวกสีเขียว แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หมวกสีฟ้าแสดงถึง การควบคุมและการจัดระบบของกระบวนการคิด การใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบจะทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นรวมถึงประเมินค่า สรุปใจความเรื่องที่อ่านซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการอ่านจับใจความ ผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้ในการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการอ่านจับใจความภาษาไทย และความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ในครั้งนี้

การจัดระบบความคิด โดยใช้หมวดหกใบนั้น เน้นการตั้งคำถามเพื่อให้เกิดการคิด ซึ่งก็สอดคล้องกับระดับขั้นความคิด และประเภทของคำถาม ของเบนจามิน เอส บลูม ที่ชาติรี สำราญ (2542 : 37) ได้นำเสนอ ไว้ดังนี้

ระดับขั้นความคิด	ประเภทของคำถาม
ขั้นการประเมินค่า	ถามการประเมินค่า
ขั้นการสังเคราะห์	ถามการสังเคราะห์
ขั้นการวิเคราะห์	ถามการวิเคราะห์
ขั้นการนำไปใช้	ถามการนำไปใช้
ขั้นความเข้าใจ	ถามความเข้าใจ
ขั้นความรู้	ถามความรู้

จากระดับขั้นของความคิด และประเภทคำถาม ของเบนจามิน เอส บลูม ผู้วิจัยได้นำมาเปรียบเทียบกับคำถาม แบบเทคนิคการคิดแบบหมวด ของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน ได้ดังนี้

ประเภทของคำถามของ เบนจามิน เอส บลูม	ประเภทคำถามของเอ็ดเวิร์ด เดอ โบโน
ถามการประเมินค่า	คำถามด้วยหมวดสีเหลือง , สีดำ, สีฟ้า (ถามถึงข้อดี ข้อเสีย และข้อสรุป)
ถามการสังเคราะห์	คำถามด้วยหมวดสีฟ้า (ถามถึงข้อสรุป)
ถามการวิเคราะห์	คำถามด้วยหมวดสีเหลือง และสีดำ (ถามถึงข้อดี ข้อเสีย)
ถามการนำไปใช้	คำถามด้วยหมวดสีเขียว (ถามถึงความคิดสร้างสรรค์)
ถามความเข้าใจ	คำถามด้วยหมวดสีแดง (ถามถึงความรู้ลึก)
ถามความรู้	คำถามด้วยหมวดสีขาว (ถามข้อเท็จจริงหรือข้อมูล)

## 2. ความมุ่งหมายของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบของเอ็ดเวิร์ด เดอโบโน (Edward De Bono . 2546 : 10-11) มีความมุ่งหมาย ดังนี้

### 2.1 เพื่อการกำหนดบทบาทหน้าที่

ข้อจำกัดที่สำคัญของความสามารถในการคิด คือ “ความเป็นตัวตน” หรือ “อัตตา” ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความผิดพลาดในการคิด การคิดแบบหมวกหกใบเป็นการเปิดโอกาสให้เราแสดงบทบาท การคิดตามหมวกทั้งหกใบ เพื่อเป็นการแยกอัตตาออกจากความคิด

### 2.2 เพื่อการตั้งประเด็นหรือหัวข้อของความคิด

การคิดแบบหมวกหกใบ เป็นการเปิดทางให้เราพุ่งความสนใจไปที่ประเด็นหรือเป็นการตั้งประเด็นไว้เพื่อเป็นจุดรวมความคิดครั้งละประเด็นไปจนกว่า ครบทั้งหกประเด็น

### 2.3 เพื่อเอื้ออำนวยความสะดวก

สัญลักษณ์ หรือสีของหมวกที่แตกต่างกันออกไปจะเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนมุมมองได้อย่างสะดวก เราสามารถขอให้ผู้อื่นเปลี่ยนมุมมองไปเป็นมุมมองในด้านลบ หรือด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านอารมณ์ หรือด้านเหตุผล ได้อย่างสะดวกและไม่เป็นการกระทบ “อัตตา” หรือความเป็นตัวตนของผู้อื่นได้อีกด้วย

### 2.4 เพื่อเป็นการวางกฎของการเล่น

รูปแบบหนึ่งของการเรียนที่ดีที่สุดของผู้เรียน คือ การเรียนรู้กฎ และกติกาจากเกม การคิดแบบหมวกหกใบ จึงมีกติกาของการคิด และการระดมความคิดทั้งจากคนเดียวและหลายคน ในการประชุม

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ เน้นที่การสวมบทบาทที่ถูกกำหนดไว้แล้วตามความหมายของสี และหมวกแต่ละใบ พุ่งความสนใจไปที่หมวกทีละใบจนกว่าจะครบทั้งหกใบ คิดและพูดสิ่งต่าง ๆ ได้โดยไม่ต้องเอาตัวเองเป็นเกณฑ์ สามารถเปลี่ยนหมวกได้อย่างง่ายดาย และเป็นการฝึกการเรียนรู้ กฎเกณฑ์ของเกมการเล่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

## 3. ประโยชน์ของเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ ของเอ็ดเวิร์ด เดอโบโน (Edward De Bono) มีประโยชน์ ดังนี้

3.1 ง่ายต่อการเรียนรู้และใช้ และเป็นการกระตุ้นความสนใจที่ดี การใช้หมวกจริงหรือภาพหมวกและสีสันต่าง ๆ มีส่วนช่วยอย่างมาก

- 3.2 ทำให้เหลือเวลาสำหรับความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริง
- 3.3 ยินยอมให้แดงออกในที่ประชุมได้อย่างถูกต้องเปิดเผย ซึ่งความรู้สึกรหรือสัญชาตญาณ โดยไม่ต้องเกรงใจว่าจะไม่เหมาะสมแต่อย่างใด
- 3.4 ทำให้สามารถคิดแบบใดแบบหนึ่ง ในเวลาหนึ่งได้อย่างเต็มที่ โดยไม่สับสน ปนเปกับความคิดของหมวดอื่นในเวลาเดียวกัน
- 3.5 ทำให้สามารถเปลี่ยนแบบความคิดได้ง่าย และตรงไปตรงมาโดยไม่ล่วงเกินใครด้วยการ เปลี่ยนสีหมวด
- 3.6 ทำให้ผู้ร่วมประชุม หรือผู้ร่วมอภิปราย สามารถระดมความคิดได้ทุกคนสามารถใช้หมวดแต่ละสีได้ครบทุกสี แทนที่จะคิดแต่เพียงสีเดียวด้านเดียวปกติ
- 3.7 เป็นการแยกทิวออกไป ปล่อยความคิดได้เหมาะสมที่สุดกับหัวข้อหรือประเด็นของการคิด
- 3.8 ทำให้สามารถจัดลำดับการระดมความคิดให้เหมาะสมที่สุดกับหัวข้อ หรือประเด็นของการคิด
- 3.9 ป้องกันมิให้เกิดการโต้เถียงกันไปมาในที่ประชุม เพื่อฝ่ายต่างๆจะได้สามารถร่วมกันคิดอย่างสร้างสรรค์
- 3.10 ทำให้การระดมสมองในการคิด เพื่อผลิตผลงานออกมามีขึ้น
- นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2540 : 242) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของเทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบว่าเป็นการพัฒนาความคิดของผู้เรียนได้อย่างไม่จำกัดเชื้อชาติ และวัฒนธรรมสามารถนำไปใช้งานได้ เนื่องจากไม่มีความซับซ้อน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พยายามคิด ซึ่งเป็นการคิดอย่างรอบด้าน คิดทั้งจุดดี จุดด้อย จุดที่น่าสนใจ ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นๆ แทนที่จะคิดติดอยู่กับความคิดเพียงด้านเดียว หรือรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง
- ซึ่งผู้วิจัยพอสรุปได้ว่า เทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบเป็นวิธีที่ช่วยส่งเสริมการคิดของผู้เรียน ให้สามารถคิดได้อย่างรอบด้านในเวลาหนึ่ง ๆ ได้เต็มที่และยังเป็นการสร้างกฎระเบียบในการใช้ความคิดร่วมกันระหว่างคนหลายคน ซึ่งเป็นการคิดอย่างรอบด้าน ทั้งจุดดี จุดด้อย ซึ่งจะนำไปสู่การคิด ตัดสินใจความถูกต้องของข้อมูล ที่ต้องอาศัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณในการพิจารณาข้อมูล แก้ปัญหาได้อย่างสมเหตุสมผล ผู้วิจัยจึงสนใจนำวิธีดังกล่าวมาใช้เพื่อพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

#### 4. ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ หมายถึง กระบวนการเรียน การสอน ด้วยการใช้คำถาม เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถ ด้านกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ในการพิจารณาสถานการณ์ หรือปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย การจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนเป็นการอภิปรายหรือการพูดคุยซักถามนักเรียนเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะเรียน และกระตุ้นให้เกิดความพร้อม ความสนใจในการเรียน โดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น เพลง เกม บทความ นิทาน ข่าว

4.2 ขั้นดำเนินการสอนเป็นขั้นของการนำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 5 ขั้น คือ

4.2.1 ขั้นของการรวบรวมข้อมูล โดยใช้หมวกสีเขียวครูเป็นผู้เสนอสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาหรือใช้กรณีศึกษานักเรียนแต่ละคน

4.2.2 ขั้นกำหนดปัญหา โดยใช้หมวกสีฟ้า นักเรียนแต่ละคนสรุปปัญหาที่พบ

4.2.3 ขั้นเสนอทางเลือก ใช้หมวกสีเขียว นักเรียนแต่ละคนศึกษาเอกสารประกอบการเรียน เสนอทางเลือกในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นทางเลือกที่หลากหลายและเป็นไปได้

4.2.4 ขั้นตัดสินใจเลือกทางเลือกโดยใช้หมวกสีเหลือง หมวกสีดำและหมวกสีแดง นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายทางเลือกของแต่ละคน โดยใช้หมวกสีเหลืองบอกข้อดี ประโยชน์ คุณค่า เหตุผลในการยอมรับเพื่อเป็นการประเมินทางบวกและใช้หมวกสีดำ บอกข้อด้อย ข้อบกพร่อง ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น เหตุผลในการปฏิเสธ เพื่อเป็นการประเมินทางลบ แล้วจึงอภิปรายตัดสินใจเลือกทางเลือกที่สมาชิกเห็นว่าเหมาะสม แล้วใช้หมวกสีแดงถามความรู้สึกต่างๆ

4.2.5 ขั้นวางแผนและกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ โดยใช้หมวกสีฟ้า นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอทางเลือกที่ตัดสินใจมาวางแผนกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ

4.3 ขั้นสรุป เป็นการนำเสนองานของแต่ละกลุ่ม ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปจากรายงาน และครูสรุปเพิ่มเติมในประเด็นที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

4.4 ขั้นประเมินผล ครูวัดประเมินผลจากการตอบคำถาม การเสนองานหน้าชั้น การตรวจใบงาน และการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน

จากขั้นตอนการสอนนี้ ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบไปใช้ในงานวิจัย โดยได้นำเนื้อหาเกี่ยวกับนิทาน บทความ บทร้อยกรอง โฆษณา เพลง และข่าวมาใช้ในการจัดการเรียนรู้แล้วใช้หมวกสีต่าง ๆ เป็นสัญลักษณ์แทนการคิดหกแบบ เน้นการใช้คำถามเพื่อให้เกิดการคิดอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการ ที่สามารถสรุปปัญหา กำหนด

ทางเลือกในการแก้ปัญหา และตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดในการประเมินสรุปปัญหา ได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล และมีกระบวนการในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

### การจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

กรมวิชาการ (2546 : 4) ได้ให้ความสำคัญของการอ่านว่า การอ่านเป็นทักษะสำคัญที่ยอมรับกันว่าเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาหาความรู้ การประกอบอาชีพ การนำไปใช้ในการดำรงชีวิต การอ่านเป็นเสมือนกุญแจวิเศษที่จะไขไปสู่ความกระจ่างในเรื่องราวเหตุการณ์หรือปัญหามานานาประการ การเน้นทักษะที่จะช่วยปรับคน ปรับขยายประสบการณ์ ทั้งยังช่วยให้คนสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ใช้พัฒนาตนและสังคมต่อไปอีกด้วยฉะนั้นทักษะภาษาไทยจึงเป็นรากฐานและหัวใจสำคัญในการศึกษาหาความรู้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ม.ป.ป) ในการจัดการเรียนรู้จะต้องมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการทั้ง 4 ทักษะคือ ทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนตามควรแก่วัย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ว่าคุณภาพของผู้เรียนที่กำหนดในแต่ละช่วงชั้นครูผู้สอนจะต้องฝึกทักษะให้สอดคล้อง เกิดกับผู้เรียนแต่ละช่วงชั้นอย่างมีคุณภาพ หลักสูตรภาษาไทยเป็นองค์ความรู้ทักษะ เน้นกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 5 สาระ คือ การอ่าน , การเขียน, การฟัง การดู และการพูด , หลักการใช้ภาษา และ วรรณคดีและวรรณกรรม (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 1-12)

#### 1. ลักษณะของการสอนภาษาไทย

การสอนภาษาไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงแนวคิดไปจากเดิม ไม่เน้นการอ่านออกเขียนได้เพียงอย่างเดียว แต่เน้นการสอนภาษาเพื่อการสื่อสารกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และใช้ภาษาในการแก้ปัญหาในการดำรงชีวิตและปัญหาของสังคม เน้นการสอนภาษาไทยในฐานะเครื่องมือของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถนำความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง นอกจากนั้นยังต้องสอนภาษาเพื่อพัฒนาความคิด ผู้เรียนที่มีความคิดจะต้องมีประสบการณ์ขณะเดียวกันกับการสอนภาษาไทยจะต้องเน้นการรักษาภาษาไทยในฐานะเป็นวัฒนธรรม และถ่ายทอดวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ในรูปของหลักภาษา ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์การใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม ผู้เรียนจะต้องมีทักษะการใช้ภาษาได้ถูกต้อง สละสลวยตามหลักภาษาด้วย

## 2. ความสำคัญของภาษาไทย

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความเป็นเอกภาพ และเสริมสร้างบุคลิกภาพของคนในชาติให้มีความเป็นไทย เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ทำให้สามารถประกอบธุรกิจ การงาน และดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างสันติสุข และเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ประสบการณ์ จากแหล่งข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ เพื่อพัฒนาความรู้ ความคิด สามารถวิเคราะห์ วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ตลอดจนการนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพให้มีความมั่นคงทางสังคม และเศรษฐกิจ

ภาษาไทยยังเป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันและตรงตามจุดหมายไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิด ความต้องการ และความรู้สึก ซึ่งต้องใช้ให้เหมาะสมแก่กาลเทศะ และบุคคล ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา ตามสภาพวัฒนธรรมของกลุ่มคน สังคม เศรษฐกิจ การใช้ภาษา จึงเป็นทักษะที่ผู้ใช้ต้องฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ ทั้งทักษะการอ่าน การเขียน การพูด การฟัง และการดูสิ่งต่าง ๆ รวมทั้งต้องใช้ให้ถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางภาษา เพื่อสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพและใช้อย่างคล่องแคล่ว

สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ป.4-6) (กระทรวงศึกษาธิการ. 2545 : 1-12)

### สาระที่ 1 : การอ่าน

มาตรฐาน ท 1.1 : ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

1. สามารถอ่านได้คล่องและอ่านได้เร็วขึ้น เข้าใจความหมายของคำ สำนวนโวหาร การบรรยาย การพรรณนา การเปรียบเทียบ การใช้บริบท เข้าใจความหมายของถ้อยคำ สำนวนและเนื้อเรื่อง และเข้าใจแหล่งความรู้พัฒนาความสามารถทางการอ่าน

2. สามารถ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุปความ หาคำสำคัญในเรื่องที่อ่านและใช้แผนที่ความคิด หรือแผนภาพความคิดพัฒนาความสามารถ การอ่าน นำความรู้ ความคิดจากการอ่านไปใช้แก้ปัญหา ตัดสินใจ คาดการณ์และใช้การอ่านเป็นเครื่องมือ การพัฒนาตน การตรวจสอบความรู้และค้นคว้าเพิ่มเติม

3. สามารถอ่านในใจ และอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองได้คล่องแคล่วรวดเร็วถูกต้องตามลักษณะของคำประพันธ์ อักษรวิธี และจำบทร้อยกรองที่มีคุณค่าทางความคิด และความงดงามทางภาษาสามารถอธิบายความหมาย และคุณค่านำไปใช้อ้างอิงเลือกอ่านหนังสือ

และสื่อสารสนเทศทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามจุดประสงค์อย่างกว้างขวางมีมารยาท การอ่าน และนิสัยรักการอ่าน

คุณภาพของผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ผลการเรียนเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการเรียนของนักเรียน ซึ่งคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถ ดังต่อไปนี้

1. สามารถใช้ภาษาสื่อสารได้เป็นอย่างดี
2. สามารถอ่าน เขียน ฟัง ดู และพูด ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. มีความคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล และคิดเป็นระบบ
4. มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน การแสวงหาความรู้ และใช้ภาษาในการพัฒนาตนและสร้างสรรค์งานอาชีพ
5. ตระหนักในวัฒนธรรม การใช้ภาษาและความเป็นไทย ภูมิใจ และชื่นชมในวรรณคดี และวรรณกรรม ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของคนไทย
6. สามารถนำทักษะทางภาษามาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามสถานการณ์และบุคคล
7. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และสร้างความสามัคคีในความเป็นชาติไทย
8. มีคุณธรรม จริยธรรม วิสัยทัศน์ โลกทัศน์ที่กว้างไกลและลึกซึ้ง (กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ. 2544 : 3) เมื่อจบช่วงชั้นที่ 2 (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6) ผู้เรียนต้องมีความรู้ ความสามารถ ดังนี้
  1. อ่านได้คล่องและอ่านได้เร็วขึ้น
  2. เข้าใจความหมายของคำสำนวน โวหาร การเปรียบเทียบ อ่านจับประเด็นสำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุปความ
  3. นำความรู้ที่ได้จากการอ่านไปใช้แก้ปัญหา ตัดสินใจ คาดการณ์และใช้การอ่านเป็น เครื่องมือในการพัฒนาตน
  4. เลือกอ่านหนังสือและสื่อสารสนเทศจากแหล่งเรียนรู้ได้ตามจุดประสงค์
  5. เขียนเรียงความ ย่อความ จดหมาย เขียนอธิบาย เขียนชี้แจงการปฏิบัติงานและ รายงาน เขียนเรื่องราวจากจินตนาการและเรื่องราวที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง จดบันทึกความรู้ ประสบการณ์ เหตุการณ์ และการสังเกตอย่างเป็นระบบ
  6. สรุปความ วิเคราะห์เรื่องที่ฟังที่ดู และเปรียบเทียบกับประสบการณ์ในชีวิต

7. สนทนา ได้ตอบ พูดแสดงความรู้ ความคิด ความต้องการ พูดวิเคราะห์เรื่องราวพูด ต่อหน้าชุมชน และพูดรายงาน

8. ใช้ทักษะทางภาษาเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ การดำรงชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมทั้งใช้ได้ถูกต้องเหมาะกับบุคคลและสถานการณ์

9. เข้าใจลักษณะของคำไทย คำภาษาถิ่น และคำภาษาต่างประเทศที่ปรากฏในภาษาไทย

10. ใช้ทักษะทางภาษาเพื่อประโยชน์ได้ตามจุดประสงค์

11. ใช้หลักการพิจารณาหนังสือ พิจารณาวรรณคดีและวรรณกรรมให้เห็นคุณค่า และนำประโยชน์ไปใช้ในชีวิต

12. ท่องจำบทหรือกรอนที่ไพเราะ และมีคุณค่าทางความคิด และนำไปใช้ในการพูดและการเขียน

13. แต่งกาพย์ และกลอนง่าย ๆ

14. เล่านิทานพื้นบ้าน และตำนานพื้นบ้านในท้องถิ่น

15. มีมารยาทการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด

16. มีนิสัยรักการอ่าน และการเขียน

### 3. หลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ช่วงชั้นที่ 2

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านคลองบัว (เอี่ยมแสงโรจน์) สำนักงานเขต บางเขน กรุงเทพมหานคร ได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นเพื่อเป็นแผน และแนวทาง ข้อกำหนด ของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ดังนั้นหลักสูตรสถานศึกษาจะ ประกอบด้วย

คำอธิบายรายวิชา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

การอ่าน

อ่านได้คล่องและเร็ว เข้าใจความหมายของคำ จำนวนโวหาร การเปรียบเทียบใช้ ห้องปฏิบัติการทางภาษาและห้องสมุด การแยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุป ความสำคัญ หากคำสำคัญในเรื่อง โดยใช้แผนภาพ โครงเรื่องหรือแผนภาพความคิด พัฒนาการอ่าน นำความรู้ความคิดจากการอ่าน ไปใช้แก้ปัญหาและการตัดสินใจ ใช้การอ่านเป็นเครื่องมือในการ พัฒนาตนและค้นคว้าเพิ่มเติม

ประสบการณ์การอ่านในใจและท่องจำ บทร้อยแก้ว บทร้อยกรองที่มีคุณค่าทาง ความคิดและความงดงามทางภาษา ถูกต้องตามลักษณะคำประพันธ์ อักษรวิธี ใช้สื่ออย่าง



หลากหลาย อธิบายความหมายและคุณค่าของบทร้อยแก้ว ร้อยกรอง เลือกร่องหนังสืออ่านตาม  
จุดประสงค์การอ่าน มีนิสัยรักการอ่านและมีมารยาทในการอ่าน

#### การเขียน

เขียนเรียงความ ย่อความ จดหมาย เขียนอธิบาย เขียนชี้แจง การปฏิบัติงานได้เหมาะสม  
กับโอกาสเขียนเรื่องราวจากจินตนาการ จดบันทึกข้อมูลความรู้ ประสพการณ์เพื่อนำมาพัฒนางาน  
เขียน มีนิสัยรักการเขียน และมีมารยาทในการเขียน

#### การฟัง การดู และการพูด

จับประเด็นสำคัญ แยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น สรุปความ วิเคราะห์เรื่อง เข้าใจผล  
การเรียนรู้ที่คาดหวังของเรื่อง ผู้พูดเข้าใจถ้อยคำ น้ำเสียงที่แสดงออก กิริยาท่าทางรับสารจากการฟัง  
และการดูโดยสังเกต สนทนา ได้ตอบ พูดวิเคราะห์เรื่องราว พูดรายงาน มีมารยาทในการฟังและการดู

#### หลักการใช้ภาษา

อ่านและเขียนสะกดคำในวงคำศัพท์ที่กว้างขวาง ใช้คำ กลุ่มคำตามชนิดและหน้าที่มา  
เรียบเรียงเป็นประ โยคสื่อสาร ได้ชัดเจน ใช้คำที่มีความหมายโดยตรงใช้ภาษาในการสนทนา  
เชื่อเชิญ ชักชวน ปฏิเสธ ชี้แจงด้วยถ้อยคำสุภาพใช้คำราชาศัพท์ รู้จักคิดไตร่ตรองก่อนพูด และเขียน  
ลักษณะของคำไทย คำภาษาถิ่น และคำภาษาต่างประเทศ ที่ปรากฏในภาษาไทย แต่งบทร้อยกรอง  
ประเภทกลอนสี่ กลอนแปด กลอนสุภาพ เล่านิทานตำนานพื้นบ้านใช้ทักษะทางภาษาเป็น  
เครื่องมือในการเรียนการแสวงหาความรู้และการดำรงชีวิต การใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษาและ  
ห้องสมุด บอกระดับของภาษา ลักษณะของภาษาพูดและภาษาเขียนใช้ ภาษาได้ถูกต้องเหมาะสมกับ  
บุคคลและเหตุการณ์ใช้ภาษาในกลุ่มสาระภาษาพูดและภาษาเขียนได้อย่างถูกต้อง มีคุณธรรมและ  
เหมาะสมแก่สถานการณ์ ใช้ภาษาอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับขนบธรรมเนียม ประเพณีและ  
วัฒนธรรมเข้าใจการใช้ภาษาของกลุ่มบุคคลในชุมชน

#### วรรณคดีและวรรณกรรม

อ่านนิทาน ตำนาน เรื่องสั้น สารคดี บทความ บทร้อยกรอง บทละคร ใช้หลักการ  
พิจารณาคูณค่าของหนังสือ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

#### คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

##### ด้านความรู้

1. มีความรู้ ความเข้าใจ ความหมายของคำ สำนวนโวหาร การเปรียบเทียบจับประเด็น  
สำคัญ แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ และสรุปความจากเรื่องที่อ่าน
2. มีความรู้ ความเข้าใจ ลักษณะของคำไทย คำภาษาถิ่นและคำภาษาต่างประเทศ  
ที่ปรากฏ ในภาษาไทย

**ด้านทักษะ/ กระบวนการ**

1. สามารถอ่านได้คล่องและอ่านได้เร็วขึ้น
2. นำความรู้ที่ได้จากการอ่าน ไปใช้แก้ปัญหา ตัดสินใจ คาดการณ์และใช้การอ่านเป็นเครื่องมือพัฒนาตน

3. เลือกอ่านหนังสือ และสื่อสารสนเทศจากแหล่งการเรียนรู้
4. มีทักษะการเขียนในรูปแบบต่าง ๆ ได้
5. สรุปความ วิเคราะห์เรื่องที่ฟัง หรือดูได้
6. พูดยุคแสดงความรู้ ความคิด ความรู้สึกในโอกาสต่าง ๆ อย่างมีวิจารณญาณ
7. สามารถดำเนินทบทวนที่บ้าน และดำเนินทบทวนในที่อื่นได้

**ด้านเจตคติ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม**

1. มีมารยาทในการอ่าน การเขียน
2. มีมารยาทในการฟัง การดู และการพูด
3. มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน
4. เห็นคุณค่าของหนังสือ วรรณคดี และวรรณกรรม

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 25) ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ด้านการอ่าน ไว้ดังนี้

**สาระที่ 1 การอ่าน**

มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่าน สร้างความรู้และความคิด ไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหา และสร้างวิสัยทัศน์ในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6)	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี (ป. 5)
1. สามารถอ่านได้คล่องและเร็วขึ้น เข้าใจความหมายของคำ สำนวนโวหาร การบรรยาย การพรรณนา การเปรียบเทียบ การใช้บริบท เข้าใจความหมายของถ้อยคำ สำนวนและเนื้อเรื่องและใช้แหล่งความรู้พัฒนาความสามารถในการอ่าน	1. อ่านสาระการเรียนรู้ที่กำหนดได้คล่องและเร็ว 2. เข้าใจความหมายของคำ สำนวนโวหาร การบรรยาย การพรรณนา การเปรียบเทียบ การใช้บริบท เข้าใจความหมายของถ้อยคำ สำนวนที่อ่าน
2. สามารถแยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น วิเคราะห์ความ ตีความ สรุปความ หากคำสำคัญในเรื่องที่อ่านและใช้แผนภาพ โครงเรื่อง	3. ใช้ห้องปฏิบัติการทางภาษาและห้องสมุด เพื่อการเรียนรู้ 4. จับประเด็นสำคัญของเรื่องที่อ่าน แยกแยะข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็น

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 (ป. 4-6)	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี (ป. 5)
หรือแผนภาพความคิด พัฒนาความสามารถ การอ่านนำความรู้ความคิดจากการอ่านไปใช้ แก้ปัญหา ตัดสินใจ คาดการณ์ และใช้การอ่าน เป็นเครื่องมือการพัฒนาตน การตรวจสอบ ความรู้และค้นคว้าเพิ่มเติม	5. สรุปใจความสำคัญของเรื่องที่อ่าน ใช้แผน ที่ความคิด หาคำสำคัญในเรื่องและพัฒนาการ อ่าน 6. นำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาและเพิ่มพูนความรู้
3. อ่านในใจและอ่านออกเสียงบทร้อยแก้ว และบทร้อยกรองได้คล่องแคล่วและรวดเร็ว ถูกต้องตามลักษณะคำประพันธ์ และอักขรวิธี และจำบทร้อยกรองที่มีคุณค่าทางความคิด และความงดงามทางภาษา สามารถอธิบาย ความหมายและคุณค่านำไปใช้อ้างอิง เลือก อ่านหนังสือ และสื่อสารสนเทศทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ตามจุดประสงค์อย่าง กว้างขวาง มีมารยาทการอ่านและนิสัยรัก การอ่าน	7. อ่านในใจและอ่านออกเสียงทั้งบทร้อยแก้ว และร้อยกรองได้คล่องแคล่ว ถูกต้องตาม ลักษณะคำประพันธ์และอักขรวิธี 8. เลือกอ่านหนังสือได้ถูกต้องตามผลการ เรียนรู้ที่คาดหวัง 9. มีมารยาทในการอ่าน 10. มีนิสัยรักการอ่าน

#### 4. เกณฑ์การวัดประเมินผลด้านการอ่าน ของหลักสูตรสถานศึกษา

มาตรฐานและพฤติกรรมบ่งชี้การอ่าน ของสถานศึกษาในระดับช่วงชั้นที่ 2

มาตรฐานการอ่าน เข้าใจความหมายของเรื่องที่อ่าน สามารถจับใจความสำคัญ แยกแยะ  
ข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น ดีความ สรุปความจากเรื่องที่อ่านได้ สามารถแสดงความคิดเห็น  
วิเคราะห์ สังเคราะห์ นำความรู้จากการอ่านไปใช้ในการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้

พฤติกรรมบ่งชี้การอ่าน

1. สรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้
2. แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น ได้
3. แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้
4. บอกข้อคิดและประโยชน์จากเรื่องที่อ่านได้

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยได้นำมาตรฐานและพฤติกรรมบ่งชี้การอ่านที่สถานศึกษา  
กำหนดมาสร้างเป็นเครื่องมือ โดยบูรณาการเข้าไปในการจัดการเรียนรู้และการสร้างเครื่องมือ ขึ้นมา  
เพื่อชี้วัดโดยเฉพาะ เช่นแบบฝึกหัด แบบทดสอบการเขียนเล่าเรื่อง บันทึกรักการอ่าน

ครูผู้สอนตรวจให้คะแนนโดยพิจารณาจากเกณฑ์การให้คะแนนตามพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนด จากนั้นนำคะแนนที่ได้จากการตรวจ บันทึกลงในตารางการให้คะแนนการอ่านตามพฤติกรรมบ่งชี้ (กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย. 2550 : 18)

ตารางการให้คะแนน การอ่านจับใจความสำคัญ ตามพฤติกรรมบ่งชี้

ข้อ	พฤติกรรมบ่งชี้การอ่าน			
	สรุปใจความสำคัญ	แยกข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็น	แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่าน	บอกข้อคิดและประโยชน์
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

เกณฑ์การตัดสินผลการอ่านจับใจความสำคัญ รายปี จำแนกเป็น 4 ระดับ คือ

“ดีเยี่ยม”	หมายถึง	ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน	ได้ร้อยละ 80 - 100
“ดี”	หมายถึง	ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน	ได้ร้อยละ 60 - 79
“ผ่านเกณฑ์การประเมิน”	หมายถึง	ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน	ได้ร้อยละ 50 - 59
“ควรปรับปรุง”	หมายถึง	ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่าน	ได้ร้อยละ 0 - 49

เกณฑ์การให้คะแนนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยตามพฤติกรรมบ่งชี้ ที่กำหนด

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	3 (ดีเยี่ยม)	2 (ดี)	1 (ผ่านเกณฑ์การประเมิน)	0 (ควรปรับปรุง)
1. สรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้	สามารถสรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้ครบถ้วนตรง	สามารถสรุปใจความสำคัญ จากเรื่องที่อ่านได้ตรงประเด็นเป็น	สามารถสรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้บางส่วน และ	ไม่สามารถสรุปใจความสำคัญจากเรื่องที่อ่านได้และไม่

รายการประเมิน	ระดับคะแนน			
	3 (ดีเยี่ยม)	2 (ดี)	1 (ผ่านเกณฑ์ การประเมิน)	0 (ควรปรับปรุง)
	ประเด็น และถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้	ส่วนใหญ่ และถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้	ถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้น้อย	สามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจได้
2. แยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้	สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้อย่างถูกต้องชัดเจน	สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้อย่างถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน	สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้บ้าง	ไม่สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นได้
3. แสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้	สามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้อย่างเหมาะสมตรงประเด็น	สามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้อย่างเหมาะสมตรงประเด็นเพียงบางส่วน	สามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้บ้าง	ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่อ่านได้
4. บอกรายละเอียดและประโยชน์จากรื่องที่อ่านได้	สามารถบอกรายละเอียดและประโยชน์จากรื่องที่อ่านได้ถูกต้องและตรงประเด็น	สามารถบอกรายละเอียดและประโยชน์จากรื่องที่อ่านได้ถูกต้องและตรงประเด็นเป็นส่วนใหญ่	สามารถบอกรายละเอียดและประโยชน์จากรื่องที่อ่านได้ถูกต้องครบถ้วนตรงประเด็นเพียงเล็กน้อย	ไม่สามารถบอกรายละเอียดและประโยชน์จากรื่องที่อ่านได้

### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

#### 1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอ่านจับใจความ

##### 1.1 งานวิจัยในประเทศ

สายสุนีย์ สุกุลแก้ว (2534 : 45-47) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทย เพื่อจับใจความสำคัญของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดมหาบุศย์ (พิทักษ์ถาวรคุณ) จำนวน 105 คน ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กันยา ขุนสูงเนิน (2540 : 49 - 101) ได้ศึกษาการสอนอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยวิธีกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 24 คน โรงเรียนบ้านหนองกุศรี โพธิ์ศรีสมพร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้คือ แผนการสอนจำนวน 5 แผน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาไทย เพื่อจับใจความของนักเรียน ผลปรากฏว่าคะแนนหลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไพเราะ วุฒิเจริญกุล (2540 : 47 - 91) ได้สร้างชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า ชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทยเพื่อจับใจความที่สร้างขึ้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.08/87.56 และคะแนนทดสอบหลังเรียนด้วยชุดฝึกทักษะการอ่านภาษาไทย เพื่อจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กุสุมา ภูขาว (2548 : 46) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์การอ่านจับใจความภาษาไทยโดยใช้เทคนิคแผนผังปัญญาของโทนี่ บูชาน ในการอ่านจับใจความภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่านักเรียนที่ใช้เทคนิคแผนผังทางปัญญาของโทนี่ บูชาน ในการอ่านจับใจความภาษาไทยมีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ ก่อนการทดลอง และหลังการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่ใช้เทคนิคแผนผังทางปัญญาของโทนี่ บูชาน ในการอ่านจับใจความภาษาไทย มีค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์หลังการทดลอง สูงกว่า เกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม ที่กำหนดไว้อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติ ที่ระดับ .05

## 1.2 งานวิจัยต่างประเทศ

คาร์เสน (Carlsen. 1967 : 22 อ้างถึงใน ไพเราะ วุฒิเจริญกุล. 2540 : 47) ได้ศึกษากลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นนักเรียนในระดับประถมศึกษาเกรด 4-12 พบว่าความสนใจในการอ่านของเด็กชายและเด็กหญิง จะแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในเกรด 8 และก็อาจกล่าวได้ว่าเด็กในชั้นเหล่านี้เด็กผู้ชายจะชอบอ่านเรื่องวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ส่วนเด็กผู้หญิงจะเลือกอ่านเรื่องเกี่ยวกับบ้านและโรงเรียน รวมทั้งนวนิยาย

เดวิดสัน (Davidson.1971 : 62 - 73 - A อ้างถึงใน กุสุมา ภูขาว. 2548 : 40) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคำถามของครูกับคำตอบของนักเรียนในขณะที่มีกิจกรรมการอ่านแบบธรรมดา และแบบให้ใช้ความคิดขณะอ่าน พบว่านักเรียนที่เรียนการอ่านโดยถูกฝึกอยู่เสมอ นั้น

มีแนวโน้มที่จะตอบคำถามไป ในแนวคิดเชิงวิจารณ์ และพอใจที่จะแสดงความคิดเห็นของตนออกมา ส่วนที่เรียนการอ่านแบบธรรมดา ไม่ค่อยได้ใช้ความคิดลึกซึ้งนัก มีแนวโน้มที่จะตอบคำถามแบบมีความคิดเชิงวิจารณ์ และไม่ค่อยแสดงความคิดเห็นของตนออกมา

คาทานโน (Katano. 1976 : 49 - 83 - A อ้างถึงใน นภวรรณ เกตุกำจร. 2545 : 43)

ได้ศึกษาความแตกต่างของความเข้าใจในการอ่านและคะแนนคำศัพท์ ของนักเรียนที่ใช้สะกดคำในเนื้อเรื่องที่กำหนดให้กับนักเรียนที่ไม่ได้ใช้สะกดในเนื้อหาที่กำหนดให้ การทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ใช้เวลาในการทดลอง 7 สัปดาห์ ปรากฏว่าได้ผลไม่แตกต่างกัน

สติเวนส์ (Stevens.1980 : 376 อ้างถึงใน กันยา ขุนสูงเนิน. 2540 : 49) ได้ศึกษาความเข้าใจในการอ่าน จากการอ่านเรื่องที่สนใจของนักเรียนที่มีความสามารถสูง ที่มีคะแนนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ ที่ 83 ขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในเกรด 5 และ 6 โดยได้สำรวจความสนใจในการอ่านจากรายการ 25 เรื่อง ซึ่งระดับความสนใจตั้งแต่ 1-7 เลือกเรื่องที่นักเรียนสนใจองค์ประกอบในการอ่านแล้ว ทดสอบความเข้าใจ ในการอ่านพบว่าเรื่องที่นักเรียนสนใจเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีผลทำให้นักเรียนอ่านง่าย และสะดวกต่อการทำความเข้าใจ

บอทโทน (Bottone. 1992 : 30) ศึกษาผลของวิธีสอนแบบกลุ่มย่อยต่อการอ่านเพื่อจับใจความ การศึกษาการอ่านจับใจความของเด็กนักเรียนระหว่างวิธีการอ่านในกลุ่มย่อยกับวิธีอ่านร่วมกันทั้งหมดในห้องเรียน โดยใช้เนื้อเรื่อง 10 เรื่องให้นักเรียนเกรดหนึ่งจำนวน 2 ห้องเรียนจากโรงเรียนซานเมืองนิวเจอร์ซีย์ นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง 5 คน ของห้องเรียนที่ 1 ได้ฟังเรื่องราวโดยอยู่ร่วมกันกับนักเรียนทั้งหมดในห้องเรียน ส่วนนักเรียนกลุ่มตัวอย่างอีก 5 คนของห้องเรียนที่ 2 ได้ฟังเรื่องราวในกลุ่มเพียง 5 คน หลังจากฟังแล้วให้นักเรียนเล่าเรื่องราวที่ได้ฟังทีละคน โดยใช้การตอบคำถาม ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไรและทำไม เป็นฐานความเข้าใจเรื่องผล พบว่า นักเรียนที่ได้ฟังเรื่องราวในกลุ่มย่อยตอบคำถามได้ดีกว่า นักเรียนที่ฟังเรื่องราวรวมกันกับนักเรียนทั้งหมด ข้อเสนอที่ค้นพบการอ่านในกลุ่มย่อย ทำให้เกิดความเข้าใจเรื่องราวมากกว่าการอ่านรวมกันทั้งห้องเรียน

จากการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ พบว่าเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทยสูงขึ้น และสรุปได้ว่าความสามารถในการอ่านของนักเรียนเกิดจากวิธีการจัดการเรียนรู้ของครู เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการที่จะพัฒนาการอ่านจับใจความสำคัญ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องพัฒนาในทุกระดับให้นักเรียนได้มีทักษะในการคิดอย่างเป็นระบบ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาทักษะ ทั้ง 4 ด้าน คือ ฟัง พูด อ่าน และเขียน การอ่านจับใจความถือว่าการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ตีความ วิเคราะห์ และวิจารณ์เรื่องที่อ่านได้ ซึ่งสัมพันธ์กับเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

ฉะนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความสำคัญโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบ

## 2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

### 2.1 งานวิจัยในประเทศ

ประภาศรี รอดสมจิตร (2542 : 49 - 51) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การคิดแบบหวมกหกโบของ เดอ โบโน โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้แนวคิดหวมกหกโบของ เดอ โบโน การดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอนได้แก่ 1.การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2. การสร้างโปรแกรมส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. การทดลองใช้ 4. การปรับปรุงโปรแกรม ตัวอย่างประชากรคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2542 โรงเรียนกฤษณาจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 30 คน ข้อมูลที่ได้ จากการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 นำมาวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า  $t$ -test ผลการทดลองพบว่า 1.ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนหลังเข้าร่วมโปรแกรม สูงกว่า เกณฑ์ การประเมินก่อนเข้าร่วมโปรแกรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2. ค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าเกณฑ์การประเมิน หลังเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. นักเรียนที่เข้าร่วมโปรแกรมบางส่วนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสม ปานกลางและบางส่วนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในโปรแกรมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก

สุพัตรา เข้มคลี่ (2548 : 46 - 47) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบ กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ปีที่ 1 ปีการศึกษา 2548 โรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แผนการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบของ เดอ โบโน แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สถิติที่ใช้ได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน คือ  $t$ -test ผลการวิจัยสรุปได้ว่า นักศึกษาที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหวมกหกโบมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักศึกษาที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการคิด

แบบหมวดหกใบมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมสูงขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จรัสศรี ศรีรัตนวิบูลย์ (2548 : 48) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์ วิชาสังคมศึกษา สารหน้าที่พลเมืองไทย แบบทดสอบวัดความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบประเมินความพึงพอใจวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและทดสอบ t- test ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์มีความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่า ก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์อยู่ในระดับ มาก

วรรณณี แซ่มเชื้อ (2548 : 52 - 54) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1 โดยการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการในการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ห้อง 107 โรงเรียนตั้งตรงจิตรพณิชยการ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการสอน โดยใช้การสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิธีธรรม วิธีไทย สถิติที่ใช้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t- test ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนได้รับการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการ มีความแตกต่างกับความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หลังได้รับการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิธีธรรมวิธีไทยของนักเรียน ก่อนการสอนคิดแบบโยนิโสมนสิการที่แตกต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันในการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ทับทิม สุกใส (2548 :44-48) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาชุดการฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนวัดใหม่พิเรนทร์ สำนักงานเขตบางกอกใหญ่ สังกัดกรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 26 คน โดยตามเกณฑ์การจัดกลุ่ม จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสูง และกลุ่มต่ำในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ One Group time- series design วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t- test แบบ Dependent Sample และ t- test แบบ Independent

Sample ผลการทดลองพบว่า เมื่อได้รับการฝึก ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูง มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ สูงกว่า ผู้เรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทิพาวดี กลิ่นขาย (2547 : 47) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนเอกชน ในเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 1 ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนว่ามีผลมาจากความถนัดทางเหตุผล ด้านจำแนกประเภท ด้านอุปมาอุปมัย ด้านสรุปความ ด้านอนุกรมมิตี ด้านวิเคราะห์ เพศและระดับชั้น มากน้อยเพียงไร กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 จำนวน 435 คน ผลการวิจัย สรุปได้ว่า ความถนัดทางเหตุผลด้านจำแนกประเภท ด้านอุปมาอุปมัย ด้านอนุกรมมิตี และด้านวิเคราะห์ ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ ระดับ .01 ต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่วนด้านสรุปความส่งผลอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติและค่าน้ำหนักความสำคัญสัมพัทธ์ของเพศและระดับชั้น ส่งผลต่อความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างนักเรียนชายกับหญิง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กับ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 กับ 3 ไม่แตกต่างกัน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าได้มีการนำวิธีการสอนต่าง ๆ อย่างหลากหลายมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ แล้วทำให้นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงขึ้น ซึ่งสามารถฝึกให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คิดหาวิธีเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของกลุ่มทดลอง ด้วยการนำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การอ่านจับใจความสำคัญ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ซึ่งคาดว่านักเรียนจะเกิดทักษะและมีความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ และจับใจความสำคัญของเหตุการณ์ ข้อมูล พร้อมนำไปสู่การตัดสินใจความถูกต้องของข้อมูล ได้อย่างสมเหตุสมผลและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ต่อไป

## 2.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

วัตสัน และเกลเซอร์ (Watson and Glaser. 1964 : 11 - 12) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคิดอย่างมีวิจารณญาณกับความสามารถในการอ่าน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 9 จำนวน 3 โรงเรียน ในรัฐมิสซูรี (Missouri) จำนวน 318 คน ผลการวิจัยพบว่าการคิดอย่างมี วิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการอ่าน นอกจากนี้ยังอธิบายเพิ่มเติมว่าบุคคลต้องมีความสามารถในการอ่าน จึงจะทำแบบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากข้อคำถามในแบบทดสอบต้องอาศัยกิจกรรมทางสมองที่ยุ่งยาก ซับซ้อน ต้องรับรู้เกี่ยวกับ คำศัพท์และความเข้าใจประโยค บุคคลที่มีความสามารถในการอ่านดีกว่า ซึ่งวัดจากแบบทดสอบ การอ่าน บุคคลที่ได้คะแนนจากแบบทดสอบการอ่านต่ำ จะได้คะแนนในการทำแบบทดสอบการคิด อย่างมีวิจารณญาณต่ำด้วย บุคคลที่ได้คะแนนแบบทดสอบการอ่านสูง จะได้คะแนนในการทำ แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงด้วย

แมนนิง (Manning. 1999 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการคิดอย่างมี วิจารณญาณกับเจตคติในการอ่านของนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนการอ่านอย่างมีวิจารณญาณใน วิทยาลัยชุมชนเทนเนสซี การดำเนินการวิจัยเป็นรูปแบบการทดลอง โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มมีจำนวน 31 คน กลุ่มแรกสอนตามหลักสูตรปกติ กลุ่มที่ 2 สอนตามหลักสูตรปกติ แต่เพิ่มเติมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้การประเมินเจตคติ ในการอ่านและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิจัยพบว่าไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติ ในการอ่านกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แต่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของคะแนน การคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

แธ (Thie. 1999 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดอย่างมี วิจารณญาณกับความชอบในการเรียนการให้บริการของนักเรียนพยาบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน พยาบาลจำนวน 106 คน ใช้แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณแคลิฟอร์เนีย (The California critical thinking skills test ) และใช้เครื่องมือรูปแบบ ไมเยอร์ บริกส์ (Myers – briggs type indicator ) ในการวัดความชอบในการเรียนการให้บริการ ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ กับความชอบในการเรียน การให้บริการมีความสัมพันธ์กัน อย่าง มีนัยสำคัญ ในส่วนที่เป็นการแสดงตัว การเก็บตัวเท่านั้น นอกนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไม่ มีนัยสำคัญทางสถิติ

มอนนี่ ( Money. 1998 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน การคิดอย่างมีวิจารณญาณกับคะแนนผลสัมฤทธิ์ และเกรดเฉลี่ยในสามสาขาวิชา คือ การธุรกิจ การดนตรี และการพยาบาล กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาในวิทยาลัยชุมชนแคนาเดียน ใช้แบบทดสอบวัดการคิดอย่างมีวิจารณญาณของคอร์เนลล์ (The cornell critical thinking test) ผลการวิจัยพบว่าคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนใน 3 สาขาวิชาแตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญ คะแนนผลสัมฤทธิ์และเกรดเฉลี่ย ใน 3 สาขาวิชา มีสหสัมพันธ์กันต่ำกับคะแนนการคิด อย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ยังพบว่าคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของเพศชาย และเพศหญิง แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ และคะแนนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่มีความสัมพันธ์กับอายุ

เฟรนเดอร์กัสท์ (Prendergast. 1998 : Abstract) ได้ศึกษาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัย และการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวิจัยนี้มุ่งศึกษาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การมีปฏิสัมพันธ์กันของนักเรียนในวิทยาลัยและศึกษาความสำคัญของเพศ เชื้อชาติ ที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีอายุ 18 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 4 จำนวน 1,054 คน ผลการวิจัยพบว่าการรับรู้สิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยซึ่งเน้นในเรื่องผลสัมฤทธิ์ การมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม จะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับกรคิดอย่างมีวิจารณญาณ

มาร์รา (Marra. 1997 : Abstract) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รูปแบบการเรียนและความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตน โดยใช้แบบประเมินการคิดอย่างมีวิจารณญาณของวัตสันและเกลเซอร์ (Watson and Glaser critical appraisal) ในการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ใช้แบบสำเร็จรูปแบบการเรียนของกอลป์ (Kolb Learning style inventory) ในการวัดรูปแบบการเรียนและใช้มาตรวัดความเชื่ออำนาจภายใน – ภายนอกตน ของนอวิกกีและสตรีกแลนด์ (Adult nowicki – Strickland internal – external scale) เพื่อวัดความเชื่ออำนาจภายใน และภายนอกตน ผลการวิจัยพบว่าความเชื่ออำนาจภายในตนมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้ที่มีความเชื่ออำนาจภายในตนจะมีความสามารถในการคิดสูงกว่าผู้ที่ความเชื่ออำนาจภายนอกตน

จากการศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ผู้วิจัยได้พบว่าการเรียนการสอนที่ได้ฝึกให้นักเรียนได้คิดมีหลากหลายวิธี และนักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจริงและเทคนิคการคิดแบบหวนทวนใจเป็นอีกวิธีหนึ่งที่ผู้วิจัยสนใจและให้ความสำคัญและตั้งใจอย่างมุ่งมั่นที่จะฝึกฝนนักเรียนให้เกิดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และจากการศึกษางานวิจัยของต่างประเทศจะเห็นว่ากรคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสัมพันธ์กับความสามารถในการอ่าน ความชอบการเรียน การรับรู้เรื่องราวรอบตัวและผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สูงกว่า ผู้ที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง นอกจากนี้ยังพบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยจึงได้นำเทคนิคการคิดแบบหวนทวนใจมาใช้ในการศึกษาความสามารถทางการเรียนการอ่านจับใจความภาษาไทยและความสามารถด้านกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำไปสู่การคิดตัดสินใจบนพื้นฐานของความถูกต้อง สมเหตุสมผล และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างปกติสุข

### 3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ

#### 3.1 งานวิจัยในประเทศ

กัศมา สิทธิกุล (2547 : 49) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกคิดแบบหมวกหกใบที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุเหร่าบ้านดอน เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร โดยการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการฝึกคิดแบบหมวกหกใบ ที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังจากรับการฝึกคิดแบบหมวกหกใบ มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

จัตถล สิริผ่องใส (2544 : 63) วิจัยเรื่องการเรียนการสอนภาษาไทย โดยวิธีหมวกความคิดหกใบ กลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการสอนวิชาภาษาไทย ท306 ที่มุ่งส่งเสริมทักษะการคิด โดยวิธีหมวกหกใบจำนวน 8 แผนผลการวิจัยพบว่า ทักษะการคิดและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนวิชาภาษาไทย ท306 โดยวิธีหมวกความคิดหกใบ หลังเรียน สูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนส่วนใหญ่เห็นด้วยเกี่ยวกับวิธีเรียนและประสิทธิภาพของการเรียนวิชาภาษาไทย ท 306 โดยวิธีหมวกความคิดหกใบที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนให้ดีขึ้น

สุนันทา สายวงศ์ (2544 : 55-56) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมศึกษา ด้วยการสอนโดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบและการสอนแบบซินดิเคท โดยแบ่งกลุ่มเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวิสุทธิเขตดินแดง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 จำนวน 70 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 35 คน กลุ่มควบคุม 35คนกลุ่มทดลองเรียน ด้วยการสอนแบบซินดิเคท ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองสอบกลุ่มละ 20 คาบ คาบละ 80 นาที โดยทั้งสองกลุ่มใช้เนื้อหาเดียวกัน การดำเนินการทดลองครั้งนี้ใช้แบบการวิจัย แบบ Random Control Group Pretest -Posttest Design เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา มีค่าความเชื่อมั่น .72 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

สมันดา วีรกุล (2547 : 79 - 82) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การอ่านวรรณคดีไทยอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบางเลนวิทยา โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนตามแนวคิด หมวกหกใบ กับแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบปกติ แบบทดสอบวัด



ผลสัมฤทธิ์การอ่านวรรณคดีไทย ผลการวิจัยพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านวรรณคดีไทยอย่างมี  
วิจารณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยวิธีสอนตามแนวคิดหมวดหกใบและวิธี  
สอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอน  
ตามแนวคิดหมวดหกใบมีผลสัมฤทธิ์การอ่านอย่างมีวิจารณ์สูงกว่า นักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอน  
ตามแบบปกติ

พระมหาอำนาจ แสงศรี (2548 : 45) วิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์  
การเรียนรู้วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้วยเทคนิคการคิดแบบ  
หมวดหกใบ กับกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่ม  
ตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสตรีวัดระฆัง โดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุมและ  
ทดลอง อย่างละ 46 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้กระบวนการจัดการ  
เรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิด แบบหมวดหกใบ แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้  
แบบปกติ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่องลิลิตตะเลงพ่าย ผลการวิจัย  
พบว่า ผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ วรรณคดีเรื่องลิลิตตะเลงพ่ายที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้วย  
เทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบ และกลุ่มที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ แตกต่างกันอย่าง  
มีนัยสำคัญ ที่ระดับ .01 โดยนักเรียนที่ใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการคิดแบบหมวด  
หกใบ มีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้วรรณคดีไทยเรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ใช้  
กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ

### 3.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคการคิดแบบหมวด  
หกใบนั้น ยังไม่มีผู้ทำวิจัยไว้อย่างแน่ชัด แต่มีผู้นำเทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบ (Edwerd  
De Bono 2000 : preface) ไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรต่าง ๆ ทั่วโลก  
ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้ เดิมบริษัทใหญ่ ๆ ในประเทศฟินแลนด์อย่าง ABB เคยใช้เวลา  
ถึง 20 วันในการปรึกษาหารือเกี่ยวกับโครงการธุรกิจข้ามชาติของบริษัท แต่เมื่อนำเทคนิคการคิด  
แบบหมวดหกใบมาใช้ ทำให้ใช้เวลาในการปรึกษาหารือเพียงแค่ 2 วัน เช่นเดียวกับบริษัท  
สเตทออยล์ (Statoil) ในนอร์เวย์ ที่มีปัญหาเรื่องเครื่องเจาะน้ำมัน ซึ่งทำให้ต้องสูญเสียเงินถึงหนึ่งแสน  
ดอลลาร์ต่อวัน จนกระทั่ง เจมส์ ฮาร์พ ผู้เข้ารับการศึกษาเรื่องเทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบคนหนึ่ง  
ได้แนะนำให้ใช้เทคนิคดังกล่าวในการแก้ปัญหา และภายใน 12 นาที บริษัทก็สามารถแก้ไขปัญห  
ได้ ทำให้ไม่ต้องสูญเสียเงินถึงหนึ่งแสนดอลลาร์ต่อวัน นอกจากเทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบ  
จะช่วยให้การประชุมแก้ปัญหาของบริษัทต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีแล้ว ในทางกฎหมายก็มีการ  
นำเทคนิคการคิดแบบหมวดหกใบไปใช้ เช่นกรณีที่เกิดขึ้นกับคดีสองคดีที่มีลักษณะคล้ายกัน

คดีหนึ่งถูกขุนใช้เวลา ถึง 3 ชั่วโมงในการสรุปคำตัดสิน ส่วนอีกคดีหนึ่งถูกขุนได้แนะนำให้ใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบทำให้สามารถหาข้อสรุปได้ภายในเวลา 15 นาที ด้วยเหตุนี้ทำให้มีการใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบอย่างแพร่หลายเพราะผู้บริหารขององค์กรต่าง ๆ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการฝึกใช้ความคิดอย่างเป็นระบบ ดังเช่น ไชมอน แบทเชลเลอร์ ผู้ซึ่งประกอบธุรกิจจุดเจาะน้ำที่เขมร เขาพบปัญหาในการที่จะชักจูงชาวเขมร ซึ่งผลที่เขาได้รับคือ ชาวเขมรมีความกระตือรือร้นในการทำงานมากขึ้นทำให้เขาค้นพบความจริงว่า การเรียนรู้วิธีคิดสำคัญกว่าการจุดเจาะน้ำเสียอีก ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกเลยที่เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในองค์กรชั้นนำต่าง ๆ อาทิเช่น นาซ่า (NASA) ไอบีเอ็ม (IBM) ดูปองท์ (Dupont) . เชลล์ (Shell) บีพี (BP) เอ็กซ์เพรส (Express) ซิเมนส์ (Siemens) มาร์ซอตโต (Marzotto) อิตาลี เอ็นทีที (NTT) ญี่ปุ่น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่าเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบช่วยพัฒนาและจัดระบบความคิด ทำให้การประชุมหรือการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ สำเร็จได้ภายในเวลาอันสั้น เช่นเดียวกับการนำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่ ทำให้ผู้เรียนมีความสามารถด้านกระบวนการคิด การจัดระบบการคิด และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นด้วยเช่นกัน จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้สนใจนำเทคนิคการคิดแบบหมวกหกใบมาเพื่อพัฒนาการคิดให้กับผู้เรียน ดังกล่าว